

วารสาร

“รักษ์วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์”

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

วารสารราย ๔ เดือน ฉบับที่ ๓ ปีที่ ๔ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๖

๓

สารสนเทศผู้อำนวยการ

๔

บทบรรณาธิการ

๕

ข่าวความ
เคลื่อนไหว :
งาน Creative fine
arts ๒๐๑๓

๗

บันทึกกลุ่ม
ชาติพันธุ์ :
แนวคิดในการจัดการ
วัฒนธรรมเผ่าพันธุ์

๑๐

แหล่งเรียนรู้
ชาติพันธุ์ :
เส้นทางท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม
ชาติพันธุ์ในภาคใต้

๑๔

วิจัยชาติพันธุ์ :
มานิ: กลุ่มชนผู้ดำรง
อยู่ด้วยภาพมายา
คดีที่ถูกสร้างจากคน
ภายนอก

๑๙

ฐานข้อมูลวัตถุ
ชาติพันธุ์ :
กระต่ายขี้ปัดปริ

คำบรรยายรูปปก :

การแต่งกายของเปอนารากัน จังหวัดภูเก็ต ในงาน Creative fine arts ๒๐๑๓ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม”

ชื่อวารสาร

รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์, ราย ๔ เดือน

เจ้าของ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก กรมศิลปากร
www.kanjanaphisek-museum.go.th

วัตถุประสงค์

1. เผยแพร่แลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านชาติพันธุ์วิทยา พิพิธภัณฑศึกษา ระหว่างประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์และองค์กรต่าง ๆ
2. เป็นสื่อกลางเชื่อมการสื่อสารระหว่างพิพิธภัณฑสถาน กลุ่มชาติพันธุ์ สถาบัน และองค์กรต่าง ๆ
3. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก และชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

การเผยแพร่

1. เปิดรับสมัครสมาชิกวารสาร ในนาม “เครือข่าย พช.กาญจนภิเษก”
2. เปิดรับบทความ ข่าวสารจากผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ในกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มในประเทศไทย นักวิจัย และนักศึกษาเพื่อพิจารณาพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร โดยบรรณาธิการจะจัดรูปแบบบทความตามมาตรฐานการพิมพ์ ส่วนเนื้อหาเป็นผลงานข้อเสนอความคิดของผู้เขียนแต่ละท่าน

ติดต่อบรรณาธิการ

ฝ่ายวิชาการ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก
คลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐
โทร ๐-๒๙๐๒-๙๕๖๘
อีเมล wowdari@hotmail.com, nichamew@gmail.com, arthan_watt@hotmail.com

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ดารีกา ธนะศักดิ์ศิริ
รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์, วารสารราย ๔ เดือน, ปทุมธานี
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก, ๒๕๕๕. ๒๐ หน้า
ประเทศไทย- ชาติพันธุ์วิทยา

ISSN :

๑๙๐๖-๙๒๑๙

ที่ปรึกษา

นายสหวัดมนต์ แน่นหนา	อธิบดีกรมศิลปากร
นายอนันต์ ชูโชติ	รองอธิบดีกรมศิลปากร
นางสุนิสา จิตรพันธ์	ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง
ดร.อมรา ศรีสุชาติ	รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ
	สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
นางจิตรปริดี พร้อมสีทอง	หัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบ

อำนวยการ

นางจารุณี อินเจ็ดฉาย jajum@yahoo.com

บรรณาธิการ

นางสาวดารีกา ธนะศักดิ์ศิริ

กองบรรณาธิการ

นางสาวนิชนันท์ กลางวิชัย	นายสมนึก จำปา
นายอาทิตย์ วัฒนจันทร์	นางเพลิน ขำภักตร์
นางสาววราภรณ์ อนุวรรณ	

พิมพ์และออกแบบ

บริษัท บางกอกอินแฮัส จำกัด
๙๒๓/๓๙๙ ถนนเศรษฐกิจ ๑ ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสาคร ๙๔๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๔-๔๒๑๕๙๖
อีเมล bangkokinhouse@yahoo.co.th

สาสน์ผู้อำนวยกา

กรมศิลปากร ได้ตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการเป็นผู้นำการ
ใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ ด้วยการจัดงาน
Creative Fine Arts เป็นการเผยแพร่ผลงานการสร้างสรรค์งาน ที่เรียกว่า
ต้นแบบผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าที่ระลึก ที่มีแนวคิดมาจากโบราณสถาน โบราณ
วัตถุ เอกสารจดหมายเหตุ การแสดง ฯลฯ เข้าไปส่งเสริมชุมชน เพื่อสร้างราย
ได้แก่สมาชิกในชุมชนนั้น ๆ ที่มีต้นทุนทางมรดกศิลปวัฒนธรรมอยู่ในพื้นที่ของ
ตน เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกศิลป
วัฒนธรรมด้วย ทั้งนี้แนวโน้มของงานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และสินค้าที่ระลึกนั้น
ส่วนใหญ่จะลงลึกในวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น นั่นเพราะชุมชนท้องถิ่นก็
คือชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์นั่นเอง ซึ่งหลายกลุ่มยังคงมีการสืบสานต่อเนื่องมา
จนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี หลักการสำคัญในการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึก
ชาติพันธุ์นั้นมีความแตกต่างไปจากสินค้าประเภทอื่น ๆ ที่จะต้องให้ความสำคัญ
ของ “เนื้อหา” คำนี้ถึงความถูกต้อง เหมาะสม และถูกกาลเทศะของกลุ่มชาติ
พันธุ์นั้น ๆ เช่น ลวดลายที่ประดับบนศีรษะ หรือใช้สำหรับของสูง ไม่ควรที่จะ
ออกแบบเพื่อใช้ประดับส่วนล่าง หรือ การยื่นเหยียบ เป็นต้น เพราะนอกเหนือ
จากรายได้ที่ต้องการแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์เองก็ต้องการที่จะเผยแพร่ความเป็นอัต
ลักษณ์ของตนแก่สาธารณชนอย่างถูกต้องด้วยเช่นกัน

จารุณี อินฉัตรฉาย
ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

บทบรรณาธิการ

พบกันอีกแล้วนะคะ เนื้อหาสาระในวารสารฉบับนี้ซึ่งเป็นฉบับสุดท้ายของปี ยังคงเน้นเรื่องราวที่เนื่องด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคใต้

เริ่มต้นด้วยข่าวความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการจัดงาน Creative fine arts ๒๐๑๓ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม” ซึ่งกรมศิลปากรจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงก่อนเปิดบปีประมาณประจำปี (ประมาณเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม) ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลสาขาปิ่นเกล้า มีสินค้า ของที่ระลึกที่สร้างสรรค์จากหลักฐานทางศิลปวัฒนธรรมจากภูมิภาคต่าง ๆ รวมไปถึงถึงวัตถุทางชาติพันธุ์ด้วย และในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่จัดการเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก มีข้อมูลการเผยแพร่และผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากกลุ่มชาติพันธุ์ไปเผยแพร่ด้วยเช่นกัน

ส่วนคอลัมน์ด้านวิชาการ คือ บันทึกกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นบทความจากนักวิชาการภายนอก คือ แนวคิดในการจัดการวัฒนธรรมเผ่าพันธุ์ ซึ่งผู้เขียนนั้นเป็นผู้ที่คร่ำหวอดในวงการจัดการวัฒนธรรมในภาคใต้ เป็นผู้ร่วมก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานหลายแห่งในจังหวัดภูเก็ต และในฐานะคุณครูมาตลอดชีวิตการรับราชการ ทำให้บทความของท่านที่เขียนขึ้นจากประสบการณ์ตรงนี้ เป็นบทความที่มีคุณค่าชิ้นหนึ่ง และบทความหนึ่งคือ มานี : กลุ่มชนผู้ดำรงอยู่ด้วยภาพมายาคติที่ถูกสร้างจากคนภายนอก ในคอลัมน์วิจัยชาติพันธุ์ เป็นผลงานการศึกษานักวิจัยประจำศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤติ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งแน่นอนว่าจะเป็นบทความที่มีประโยชน์อย่างยิ่งเช่นเดียวกัน

คอลัมน์แหล่งเรียนรู้ชาติพันธุ์ เป็นการนำท่านสมาชิกเรียนรู้วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคใต้ เป็นข้อมูลสำหรับท่านสมาชิกที่ต้องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไปเรียนรู้วัฒนธรรม ความ เป็นอยู่ของผู้คนต่างเผ่าพันธุ์ได้ในบทความ เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในภาคใต้

รายละเอียดในแต่ละคอลัมน์กำลังรอท่านอยู่แล้วค่ะ

ดาวิกา ธนะศักดิ์ศิริ

“ข่าวความเคลื่อนไหว”

งาน Creative fine arts 2013 “เศรษฐกิจสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม”

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดจัดงาน Creative Fine Arts ๒๐๑๓ ณ บริเวณลานชั้นล่าง ศูนย์การค้า เซ็นทรัลพลาซ่า เมื่อวันที่ ๙-๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๖ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดต่อเนื่องมาเป็นปีที่ ๓ นำเสนอผลิตภัณฑ์ประเภทสินค้า สิ่งของที่ระลึก โดยมีหน่วยงานในสังกัดกรมศิลปากรจาก ส่วนกลางและภูมิภาค นำเข้ามาจัดแสดงเผยแพร่ โดยเน้นที่การให้ความรู้มากกว่าการจำหน่าย เพราะผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นต้นแบบที่เกิดจากแนวคิดและพัฒนา สร้างสรรค์จากหลักฐานทางมรดกศิลปวัฒนธรรม เช่น แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมศิลปากร และหน่วยงานรัฐ รวมถึงวัตถุประสงค์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ในประเทศไทย ซึ่งได้รับความนิยมเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น

ในส่วนของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรีนั้น ได้จัดทำแผนผังเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์เพิ่มขึ้นอีก ๔ เส้นทาง คือ เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมชาติพันธุ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคอีสานได้จัดไปแล้วเมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๕ พร้อมกับแผนที่ชาติพันธุ์ ในประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้นำลวดลายที่แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะทางชาติพันธุ์ของแต่ละกลุ่ม นำมาจัดทำในรูปของแผ่นรองเมาส์ แผ่นรองแก้ว สมุดบันทึก ฯลฯ ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้เข้าชมเป็นอย่างมาก เป็นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ที่รองแก้ว หรือ กระดาษโน้ต

แผ่นรองเมาส์

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี ๕

แผนผังเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในประเทศไทย

ตะโม่ผจญ

ผ้าปะลาจิงและแบบพิมพ์ลายผ้า

กระเป๋าสตางค์ จากผ้าขาวม้า ผ้าทอไทอีสาน

การแสดงการแต่งกายของไทดำ

๖ วารสาร “รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์”

“บันทึกกลุ่มชาติพันธุ์”

แนวคิดการจัดการวัฒนธรรมเผ่าพันธุ์

สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์*

วัฒนธรรม มีหน้าที่รักษาวิถีชีวิตของเผ่าพันธุ์แต่ละวิถีชีวิตของเผ่าพันธุ์ มีเป้าหมายที่จะรักษา เผ่าพันธุ์ ด้วยความเชื่อโดยองค์รวมแตกต่างกันไปตามเผ่าพันธุ์ เผ่าพันธุ์อื่นจะไปรักษาดูแลเผ่าพันธุ์ที่ไม่ใช่เผ่าพันธุ์ของตนได้เพียงภายนอก (วัฒนธรรมที่สัมผัสได้ทางทวาร ๕ (ตา หู จมูก ลิ้นและกาย)) ส่วนวัฒนธรรมทางจิตของเผ่าพันธุ์ ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม จักต้องรักษาด้วยตนเอง นักจัดการวัฒนธรรมต่างเผ่าพันธุ์ สามารถเรียนรู้จิตของเผ่าพันธุ์อื่นได้ และใช้เทคนิควิธีของเผ่าพันธุ์นั้น เป็นเครื่องมือสื่อสารถึงจิตของเผ่าพันธุ์ที่นักจัดการวัฒนธรรมพึงปรารถนาได้

พุทธภาษิต **“ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”** จึงใช้ได้กับทุกคนของทุกเผ่าพันธุ์ที่จักเรียนรู้วัฒนธรรมของเผ่าตน แม้กระบวนการเรียนรู้ก็เป็นไปตามนัยนี้ ครูไม่สามารถเรียนรู้ให้มีความรู้ (รวมทั้งทักษะและเจตคติ) แทนนักเรียนที่ครูสอนได้ ครูเป็นเพียงสื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนจักได้มีความรู้ (ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และ/หรือการประเมินค่า) ทักษะและเจตคติเหล่านี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ไม่ใช่ของครู แต่ครูมีผลพลอยได้คือ ทักษะในกระบวนการเปลี่ยน พฤติกรรมให้กับผู้เรียน และหากในกระบวนการจัดการการเรียนรู้มีความรู้ใหม่เกิดขึ้น ก็จักเป็นฐานความรู้ในการจัดการการเรียนรู้ในครั้งต่อไป

กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน (ของเผ่าพันธุ์) ในอันที่จะเปลี่ยนข้อมูล (Data) ไปเป็นความรู้ (Knowledge) เป็นไปตามลำดับ เริ่มต้นจากความพร้อม (Readiness) ประสบการณ์ (Experience) การรับรู้ (Perception) มโนภาพ (Conception) มโนคติ (Ideal) จึงถึงเป้าหมายสูงสุด (Goal) ข้อมูลจึงกลายเป็นความรู้ของผู้เรียน (ของเผ่าพันธุ์หรือของนักจัดการวัฒนธรรม) เมื่อฝึกฝนจนชำนาญก็เป็นทักษะ (Skill) ของผู้เรียน และผู้เรียนมีจิตสำนึกที่ดี (เจตคติ (Attitude)) ต่อวิถีชีวิตตนและในสังคมของเผ่าพันธุ์ ได้ตามความแตกต่างของบุคคล (หรือดั่งดอกบัว ๓ เหล่าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก)

นักการจัดการวัฒนธรรมต้องมีความรู้ในเผ่าพันธุ์ที่ตนพึงปรารถนาจะไปจัดการวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ นักจัดการวัฒนธรรมก็ต้องกระทำตนให้เป็นนักเรียนที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองไป

ตามกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ตนเองมีความรู้ในวัฒนธรรมของชนเผ่า แล้วนำความรู้ของชนเผ่าไปหาเทคนิควิธีการ (อาจนำ เทคนิควิธีการ ของชนเผ่าใดก็ได้เป็นสื่อ) นำสารไปจัดการวัฒนธรรมให้ชนเผ่า เพื่อชนเผ่าจะได้เข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชนเผ่าให้ชนเผ่ามีความรู้ในวัฒนธรรม มีทักษะที่จะบริโภควัฒนธรรม และมีเจตคติที่ดีต่อวัฒนธรรมชนเผ่าแห่งตน

อัตราความเร็วในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางจิตของเผ่าพันธุ์ได้อย่างน้อย ๑ ชั่วโมงคน ช่วงวัยที่เหมาะสมคือช่วงวัยเด็กของทุกชนเผ่าดังที่รู้จักกันแล้วว่า **“ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก”** หากปล่อยทิ้งไว้ ให้อายุผ่านไปนานเนิ่นดั่งไม้แก่แล้วไซ้ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางจิต (เจตคติ) ก็เป็นไปได้ด้วยความเฉื่อยช้า และเข้าเกินความจำเป็น ‘กว่าถั่วจะสุก งาก็ไหม้หมด’ ดังนั้นก็เสียการ

พระธรรมทูตในอินเดียมักกล่าวปลอบใจชาวพุทธไทยที่ไปแสวงบุญอยู่เสมอว่า **“จงมองอินเดีย อย่างที่อินเดียเป็น อย่ามองอินเดียเหมือนที่ใจเราอยากให้เป็น”** หากสรุปให้สั้นชนิดกำปั้นทุบดินก็จะได้ **“อินเดียคืออินเดีย อินเดียไม่ใช่ไทย และไทยก็ไม่ใช่อินเดีย”** ก็ใช้แนวความคิดนี้เป็น **“จงมองชนเผ่าอย่างที่ชนเผ่าเป็น อย่ามองชนเผ่าเหมือนที่ใจเราอยากให้เป็น”** หรือ **“ชนเผ่าก็คือชนเผ่า ชนเผ่าไม่ใช่เรา และเราก็ไม่ใช่ชนเผ่า”** แต่มีสักจะอยู่หนึ่งคือ ทุกคนร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ด้วยภราดรภาพ แม้วัฒนธรรมเดียวกันที่นักจัดการวัฒนธรรมประสงค์จะเร่งรัดให้เวลากระชั้นเข้า ก็ยังกระทำในหลายเรื่องไม่ได้ ยิ่งต่างวัฒนธรรมด้วยแล้ว คงต้องทำใจก่อนการประเมินผลพอใจไว้ก่อนว่าประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลที่ได้คงไม่เสถียรยั่งยืนแต่ประการใด

เมืองไทยเป็นเมืองร้อน กลางวันวันใดที่มีอุณหภูมิสูง ก็จักสวมใส่เสื้อผ้าบาง ๆ หลายคนคงนึกจะเปลื้องผ้าทิ้ง แต่ทำมิได้ตั้งใจนึก เมื่อเห็นชาวยุโรปอาบแดดอยู่ชายหาด ชาวไทยยังอายแทนคนอาบแดด (เพราะนึกว่าเราคือเขา หรือนึกว่าเขาคือเรา) จะมีชาวไทยสักกี่คนที่เปลื้องผ้าตั้งชาวยุโรปที่อาบแดดนั้น จะต้องใช้เวลาก็เดือนจึงจะปรับตัวให้เปลื้องผ้าอาบแดดได้ตั้งชาวยุโรป สุภาพสตรีชาวจีนเข้าห้องน้ำในชนบทจีน เธอจะหันหน้ามาทางที่คนอื่นกำลัง

* นักวิชาการท้องถิ่น ในจังหวัดภูเก็ต เขียนเมื่อ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๖ หมายเลขติดต่อ โทร. ๐๘๑-๓๒๖-๒๕๔๙ Facebook : Sommai Pinphutsin , www.phuketdata.net

รอดิวอยู่ เธอก็ทำธุระส่วนตัวไปตามปรารถนา เมื่อสตรีไทยเข้าไปใช้บริการบ้าง เหตุใดคุณหล่อนจึงหันข้างให้คนรอดิว เหตุใดคุณหล่อนไทยจึงไม่เข้าเมืองตาท้าวแล้วก็หลิวตาตาม

บางเรื่องที่พบกับตนเอง ผ่านไปเป็นยี่สิบปี ก็ยังหาเหตุผลมาให้ฟังใจมิได้ว่าเป็นเพราะอันใดฤ นอกจะตอบว่าคงเป็นวัฒนธรรมของชนเผ่าเขากระมัง เรื่องมีว่า นักศึกษา ๒๐ คน จะไปเช่าเรือหางยาว ของชาวเลที่บ้านราไวย์ไปเกาะบอน เรือรับคนได้ ๑๕ - ๒๐ คน กราบเรือก็ลดระดับลงใกล้ผิวน้ำทะเล ชาวเลเจ้าของเรือ ๕ คนก็ขึ้นเรือไปด้วย นักศึกษาไม่กล้าไปถ้ามีคนบนเรือถึง ๒๕ คน จะเช่าเรือ ๒ ลำ ก็เสียค่าเช่าเรือสูงขึ้น จึงร่วมกันต่อรองให้ชาวเลเจ้าของเรือไปเพียง ๒ คนก็พอจะทำใจไปด้วยกันได้ (บ้าง) ชาวเลบอกว่า ทั้ง ๕ คนเป็นเจ้าของเรือ ไปไหนต้องไปด้วยกัน ขาดคนใดคนหนึ่ง จะให้เช่าเรือไม่ได้ นั่งเจรจา ยืนเจรจานักศึกษามาช่วยเจรจาต่อรอง ยกตัวอย่าง สาธกโหวหาร ให้ชาวเลยิ้มกลัองสองทางไกล (ที่นักศึกษาติดตัวมา) ดูเรือเมื่อออกไปไกล ๆ เรือไปถึงเกาะบอนก็สามารถดูเห็นได้จากกลัอง หากเรือจะกลับมารอคนอื่นคนละอื่น เช่าเรือก็กลับได้ ทุกกระบวนท่าเพียงว่าให้ชาวเลไปเพียง ๒ คน ให้ชาวเลมั่นใจว่า เรือไม่หายไปไหน เงินค่าเช่าเรือก็แบ่งเท่ากันทุกคน เจ้าของเรือที่ไม่ขึ้นบนเรือก็ได้เงินเท่ากับคนที่ไป เกือบชั่วโมงผ่านไป ผลคือ ชาวเลเจ้าของเรือต้องไปทั้ง ๕ คน จึงจะให้เช่าเรือ นักศึกษาที่ไม่ประสบผลในการเช่าเรือลำนั้น เสียเวลาเกือบชั่วโมง เพราะช่วยกันคิดแทนชาวเลชนเผ่าเจ้าของเรือ

พระครูสิทธิปริยัติวิเทศ (พระมหา ดร.ฉลอง จันทสิริ) เจ้าอาวาสวัดไทยไวลาลี ปรารภอยู่เสมอว่าพระภิกษุจากเมืองไทย (พระธรรมทูต) มาเผยแผ่พุทธธรรมในอินเดีย เห็นผลได้ในระดับหนึ่ง ไม่ยั้งยืนเท่ากับให้ยุวชนชาวอินเดียมาบรรพชาเป็นสามเณร เมื่อครบอายุที่จะอุปสมบทได้ ก็หาทุนหาผู้อุปฐากและแนวให้มีโอกาสอุปสมบทเป็นพระภิกษุ จะได้เป็นกำลังในการเผยแผ่พุทธธรรมเข้าไปในหมู่ชนชาวอินเดีย แผ่ธรรมด้วยภาษาของเขาเอง จะได้ผลในการแผ่ธรรมสูงมาก แม้ลาลิกขามาเป็นฆราวาส พุทธะก็ยังอยู่กับเขา มีโอกาสก็ได้แสดงธรรมแก่ผู้ใกล้ชิดแวดล้อมไปตามธรรมชาติ มีโอกาสก็เข้าไปร่วมกิจกรรมกับชาวพุทธชาติอื่น สืบเนื่องไปอย่างนี้ ก็จะมีชาวพุทธที่ยังยืนในแผ่นดินอินเดีย

วัดไทยนาลันทา นครราชคฤห์ ก็สืบการเผยแผ่ธรรมดังวัดไทยไวลาลี พระครูปริยัติธรรมวิเทศ (พระมหา ดร.พัน เตชะกระโทก) ได้บรรพชายุวชนชาวอินเดียเป็นสามเณร ซึ่งเดิมยุวชนชาวอินเดียเหล่านั้น มีอยู่รอบวัดไทยนาลันทาเข้ามาเพื่อขอรับบริจาคทานจากผู้มาแสวงบุญ ยุวชนหญิงก็ได้มีโอกาสบวชชีพราหมณ์ ทั้งสามเณรและชีพราหมณ์ได้รับการศึกษาอบรมแทนการมารอขอรับบริจาคทาน เมื่อคณะพระคุณเจ้าได้เห็นคุณสมบัติพิเศษของยุวชนชาวอินเดียบางคน ก็จะได้รับคัดเลือกเพื่อสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาให้เหมาะแก่ที่คาดว่าคงจะเป็น

บาทหลวงที่เข้ามาแผ่คริสต์ธรรมในสยามด้วยการรักษาสุขภาพให้กลุ่มเป้าหมาย ชาวโปรตุเกส ชาติดรากและชาวฮอลันดา ชาติที่สอง ที่เข้ามาในเกาะกลางตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ชาวฝรั่งเศสและ ชาวอังกฤษ เข้ามาเกาะกลางเป็นชาติที่สาม และสี่ มามีความสำคัญขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระเพทราชาไม่ทรงโปรดชาวฝรั่งเศสที่ดูแลอำนาจ เป็นเหตุให้นายพลเดฟาสต์ นำเรือรบไปยึดเกาะกลางเพื่อต่อรองอำนาจ บางประการกับสยาม มีสิ่งปรากฏหลายอย่างที่เราจะรับไว้สืบมา ให้เห็นร่องรอยของชาวยุโรปมาเกาะกลาง คือทำदनรองเง็ง ทำนองเพลงรองเง็ง ไวโอลิน และกายูผสมดักก็เป็นไม้กางเขนจำนวน ๗ เส้าแทนจำนวน ๗ วันปักไว้ในวันพิธีลอยเรือชาวเลกลาง เดือน ๖ และกลางเดือน ๑๑

พิธีลอยเรือชาวเลเป็นประเพณีในการถ่ายทอดการสร้างเรือไว้เป็นที่อาศัยและใช้งานเป็นเรือนหอของหนุ่มสาวที่เริ่มชีวิตการมีครอบครัว เป็นวันรวมญาติที่ทางหายไปเป็นเวลา ๖ เดือน เป็นการหลีกเลี่ยงธรรมชาติที่กระแสนลมแปรปรวนเปลี่ยนทิศเปลี่ยนทางลมจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ไปเป็นลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และการนับประชากรจากตึกตาต่างตัวที่แต่ละครอบครัวนำมาใส่ไว้ในเรือ จำลิกถึงบรรพชนชาวเล และเคารพอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของผู้ดูแลเผ่าพันธุ์ตามความเชื่อเช่นโต๊ะทานหมี่ สุภาพสตรีชาวเลฝึกทำ และถ่ายทอดการปรุงอาหารจากสัตว์ปีกสัตว์บกและขนมให้ยุวชน นันทนาการด้วยการร้องรำทำเพลงรองเง็ง ยิงदनรำรองเง็งรอบลำเรือได้มากรอบถือว่าได้บุญมาก จึงให้ออกาสหนุ่มชาวเลคัดเลือกสาวชาวเลเป็นคู่ครอง เพื่อรักษาประชากรเผ่าพันธุ์สืบไป ยุวชนชาวเลไม่สามารถสร้างเรือพิธีได้ เพราะชาวเลไม่ได้ใช้เรือเพื่อชีวิตตั้งบรรพชน เพลงรองเง็งเป็นสื่อเกี่ยวสาวที่เคยใช้ภาษาชาวเลเปลี่ยนมาเป็นเพลงตนโหยง (ต้นหยง) และเปลี่ยนเป็นเพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่งและเพลงสตริง เล่นกีตาร์ตามแนวเพลงในสังคมเมืองทั้งไวโอลินบานาไวเป็นของศักดิ์สิทธิ์ประจำเผ่าพันธุ์ โดยไม่รู้ความหมาย ทั้งภาษาชาวเลที่ฝังวิญญาณวิถีชาวเลไว้อย่างแยบยล มาใช้ภาษาถิ่นไทยได้ ทั้งนิทานพญานาคพ่นน้ำที่เคยเป็นเครื่องเตือนภัยสันามิ พิธีลอยเรือชาวเลเริ่มหมดหน้าที่ ในการถ่ายทอดวิถีชาวเล พิธีลอยเรือชาวเลมีหน้าที่รับใช้เผ่าพันธุ์ตามวิถีดั้งเดิม ไม่อาจรับใช้ชีวิตชาวเลรุ่นใหม่ ที่เปลี่ยนวิถีตามอำนาจการสื่อสารมวลชนให้เป็นพลเมืองเลียนแบบชาวเมืองชนบทชาวเมืองใหญ่ และชาวเมืองหลวง ในช่วงเดียวกับที่ชาวเมืองชนบทชาวเมืองใหญ่และชาวเมืองหลวงรับวิถีวิถีต่างชาติ ชาวเลจะตามวิถีวิถีไปทันกันที่กาลเวลาใด

เด็กหญิงยวดียุวชนเงาะมันนิเทือกเขาบรรทัดที่อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง มีแขนขาออกไม่ได้ เพราะผิวน้ำและเนื้อเยื่อสมานติดแขนท่อนบนไว้กับท่อนปลายแขน สาเหตุจากแม่เงาะมันนิ กลัวลูกสาว ยาวัดเจ็บปวดที่ล้มลงในกองไฟจึงพันผ้าไว้เป็นแรมเดือน ลูกสาวยาวัดหายเจ็บปวดแล้ว จึงแก้ผ้าพันแผล

๘ วารสาร “รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์”

(ผ้าถุงเก่า) ออก สะท้อนให้เห็นว่านักสมุนไพรมือหนึ่ง
ในเผ่าพันธุ์มันนิขาดการถ่ายทอดไปโดยสิ้นเชิง ชาวมัน
นิ คงจำได้เพียงชื่อพืชพันธุ์ที่ไม่สามารถเปลี่ยนมาเป็น
ภาคปฏิบัติการสมุนไพรมือได้อีกแล้ว

พระธรรมทูตไทยในอินเดียได้ใช้วิธีการเผยแพร่
พระพุทธธรรมตั้งบาทหลวงในอดีตด้วยการรักษาสุขภาพ ปฐมพยาบาล
บำบัดความเจ็บป่วยให้ชาวอินเดียในละแวกรอบวัดไทยใน
อินเดีย จัดแพทย์อาสาไปจากเมืองไทย รับเวชภัณฑ์ไปจากเมืองไทย
ในระยะเริ่มงานพยาบาลเมื่อ ๒๐ ปีที่ผ่านมา ก็ส่งผลให้เห็นว่า
เวชภัณฑ์ไทยใช้ได้ผลน้อยกว่าเวชภัณฑ์อินเดีย เพราะสารเคมีใน
ร่างผู้ป่วยชาวอินเดียมีขนาดแตกต่างจากสารเคมีที่อยู่ในร่างคน
ไทย และสารเคมีในร่างผู้ป่วยอินเดียก็ไม่เหมาะกับเวชภัณฑ์ไทย
หลายขนาน แพทย์ไทยอาสาสื่อสารกับชาวอินเดียผู้ป่วยเจ็บสื่อสาร
กันไม่เข้าใจ สื่อสารจนเมื่อยมือก็ยังจัดเวชภัณฑ์บำบัดรักษาไม่ตรง
โรค ปัญหาที่จะให้แพทย์ไทยอาสาศึกษาภาษาอินเดียนั้นไปรักษา
ชาวอินเดียนั้น แม้จะไม่ถึงหนทางตัน แต่ก็ใช่อุปสรรคที่จะต้อง
แก้กันต่อไป ทางออกในขณะนี้คือรับแพทย์ชาวอินเดียมารักษา
รักษาโรคของชาวอินเดีย และใช้เวชภัณฑ์ของอินเดียแทนเวชภัณฑ์
ในเมืองไทย แต่เวชภัณฑ์สมุนไพรมือไทยหลายขนานยังคงใช้ได้กับ
ชาวอินเดีย และเวชภัณฑ์สมุนไพรมืออินเดียหลายขนานก็สามารถ
ใช้ได้กับชาวไทย ก็ให้เห็นหน้าที่ของเภสัชกรปฏิบัติงานไปตาม
วิถีหน้าที่แห่งตนสนับสนุนงานแผ่พุทธธรรมของพระคุณเจ้าพระ
ธรรมทูตในต่างแดน

วัฒนธรรมของทุกคนเผ่ามีการเกิดและพัฒนาปรับใช้วิถีชีวิต
ชนเผ่าจนหมดหน้าที่ ก็จักเสื่อมสลายไป เป็นดั่งนี้ดังส่วนหนึ่งใน
ไตรลักษณ์คือความเป็นอนิจจัง วัฒนธรรมไม่ได้เป็นของเที่ยงแท้
แน่นอน มีเกิดมีปรากฏ ก็เสื่อมลดบทบาทสูญหายสลายไปตาม
กาล แต่การลดบทบาทจะค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไปตามบทบาทที่
รับใช้ผู้คนที่ยังคงมีความจำเป็นที่ต้องใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมนั้น เมื่อ
คนที่ใช้วัฒนธรรมเก่าลดจำนวนลงไปตามธรรมชาติ การค่อยๆ ลด
บทบาทนั้นเป็นธรรมชาติของผู้คนที่รับวัฒนธรรมนั้น หากลดหายไป
ไปทันทีทันใดอย่างผิดธรรมชาติ จะก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมชน
เผ่าทันทีด้วยเช่นกัน เพราะคนที่ยังคงใช้วัฒนธรรมยังมีชีวิตอยู่
การหายไปทันที จะเกิดความเครียดซึ่งมีผลไปสู่การทำลายชีวิต
อย่างฉับพลันด้วย นักจัดการวัฒนธรรมที่รู้เท่าถึงการณ์จึงไม่ควร
ละเลยในประเด็นนี้ ในพุทธศาสนาที่สอนให้คนละเว้นความชั่ว
กระทำความดี และต้องกระทำจิตให้บริสุทธิ์ด้วย๑ ก็เพื่อรักษา
ชีวิตให้ยั่งยืนและสิ้นสูญไปตามอายุขัย การทำจิตใจให้บริสุทธิ์
เป็นการรักษาชีวิตให้ยืนยาว มีผู้คนช่วยสร้างประโยชน์ให้พึ่งายขึ้น
เป็น "หัวเราะวันละนิดจิตแจ่มใส" ก็เป็นส่วนหนึ่งของการกระทำจิต
ให้บริสุทธิ์ในทางกลับกัน การทำจิตให้หมองไม่ผ่องใส (เครียด) ก็จัก
เป็นหนทางแห่งความตาย ผู้สูงวัยยังต้องการวัฒนธรรมเพื่อหล่อ
เลี้ยงชีวิตให้ผ่องใส ผู้ใดทำลายวัฒนธรรมอันเป็นเชื้อแห่งความสุข

การเล่นรื่องเง็งของกลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาไวย

พิธีลอยเรือของกลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาไวย

ของผู้สูงวัย ก็ถือได้ว่าเป็นผู้ยื่นความตายให้ผู้สูงวัยก่อนกาล
นักจัดการวัฒนธรรมก็มีหน้าที่จัดเก็บวัฒนธรรมไว้เป็น
มรดกวัฒนธรรมนั้น ก็มีหน้าที่แสดงอัตลักษณ์ในความหมายของ
“มรดก” (มร=ตาย, ด=แล้ว ก=ผู้ (เป็นประธานของคำที่ขยาย))
วัฒนธรรมใดที่หมดหน้าที่ในวิถีชีวิตก็เก็บรักษาไว้เป็นมรดก รอ
นักจัดการสร้างสรรคให้มรดกนั้นทำหน้าที่ในสังคม วัฒนธรรมนั้นก็
ฟื้นคืนชีพกลับเข้าสู่สังคมได้อีก ในพหุวัฒนธรรมบางวัฒนธรรมที่
เสื่อมสลายไปแล้วของชนเผ่าหนึ่งอาจจะรื้อฟื้นคืนชีพไปอยู่กับอีก
ชนเผ่าหนึ่งได้ วัฒนธรรมด้อยรวมกับวัฒนธรรมด้อยเป็นวัฒนธรรม
ประสมก็อาจกลายเป็นวัฒนธรรมแข็งสืบทอดต่อไปได้อีก

การท่องเที่ยวเป็นวัฒนธรรมใหม่

นักท่องเที่ยวมีเป้าหมายเปลี่ยนพื้นที่อันจำเจของตนไป
แสวงหาท้องถิ่นใหม่เป็นท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากวิถี
ชีวิตของตน ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมี ๒ ประเภทคือทรัพยากร
ทางธรรมชาติ (ทะเล หาดทราย แลลม ป่าไม้) และทรัพยากรทาง
ด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่เสื่อมสลายไปเพราะหมดหน้าที่รับ
ใช้ชนเผ่าจะฟื้นกลับมาปรับใช้นักท่องเที่ยวได้ มรดกวัฒนธรรมที่
จัดเก็บรักษาไว้ในมิติหนึ่ง สามารถนำมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับ
หน้าที่ใหม่ ให้คนรุ่นใหม่เป็นผู้แสดงวัฒนธรรมมรดก เพื่อเสนอให้
เป็นวัฒนธรรมทางการท่องเที่ยว การกระทำเยี่ยงนี้ก็คือการจัดการ
วัฒนธรรม (ให้มีหน้าที่ใหม่) อันยังประโยชน์แก่ชนเผ่าได้อีกสืบไป
การจัดการวัฒนธรรมของชนเผ่ายังคงรอให้นักจัดการมือ
สร้างสรรค์ที่จักใช้เทคนิควิธีการ หรือนิรมิตวิธีการให้วัฒนธรรมที่ยัง
ความสงบสันติสุขปรากฏขึ้นรับใช้มวลมนุษยชาติสืบผาสืบกาล

“แหล่งเรียนรู้ชาติพันธุ์”

เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ภาคใต้^{๑๐}

นอกเหนือไปจากผืนป่า ภูเขาน้อยใหญ่ ท้องทะเลที่สวยงาม เต็มไปด้วยหมู่เกาะของผากฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทยแล้ว “ภาคใต้” ยังเป็นดินแดนที่อบอวลไปด้วยศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่โดดเด่นไม่แพ้ภูมิภาคอื่นๆ ในเนื้อที่โดยรวมกว่า ๗๐๐๐๐ ตารางกิโลเมตรของ ๑๔ จังหวัด ไล่เรียงลงมาตั้งแต่ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา สตูล ปัตตานี นราธิวาส และ ยะลา จากหลักฐานทางโบราณคดีแสดงให้เห็นว่ามีมนุษย์เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคนี้มาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๗-๑๑ เป็นต้นมา มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้นเป็นลำดับ ปรากฏให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจนมาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น ๙ กลุ่มชาติพันธุ์ ใน ๔ กลุ่มตระกูลภาษา คือ

๑. กลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก

มี ๑ กลุ่ม คือ **ชาวกู** เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมอาศัยอยู่ในป่าลึกบริเวณแนวเขานครศรีธรรมราช ทิวเขาสันกาลาคีรี และทิวเขาภูเก็ต ในจังหวัดกระบี่ ตรัง นครศรีธรรมราช สตูล สงขลา ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และพัทลุง ต่อมาได้โยกย้ายไปยังเทือกเขาบรรทัดที่ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดพัทลุง ตรัง และสตูล มีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่น เงาะ ชาวป่า ชาแกล ชีนอย และโอริงอัสลี เป็นต้น แต่เรียกตัวเองว่า “มันนิ” หรือ “มานิ” ซึ่งแปลว่า คน เป็นกลุ่มคนเร่ร่อน หาของป่าล่าสัตว์ปลูกบ้านหรือ “ทับ” ง่ายๆ ๗ ขอบสันโดษเมื่อถูกรบกวนหรืออาหารการกินเริ่มหมด ก็จะเริ่มย้ายถิ่นเข้าไปยังป่า

ลึกต่อไป มีอาวุธใช้ในการล่าสัตว์และป้องกันตัว เรียกว่า บอกตุต หรือ บอลา (กระบอกไม้ชา) กับบิลา (ลูกดอก) อาบยาพิษที่ทำด้วยยางน่อง (ยางเปลือกไม้ชนิดหนึ่ง) ปัจจุบันพื้นที่ที่ยังมีชาวกูอาศัยอยู่ คือ พัทลุง^๑ ตรัง^๒ สตูล^๓ ยะลา^๔ สงขลา^๕ และนราธิวาส^๖ แต่ก็มีแนวโน้มที่ชาวกูจากสตูลและยะลาได้อพยพเข้าไปอยู่ในมาเลเซียมากขึ้น บางหมู่บ้านจึงมีชาวกูอยู่เพียงไม่กี่คน

๒. กลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาออสโตรเนเซีย คือ

มลายู และ ชาวเล

ชาติพันธุ์มลายู เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่และเก่าแก่ของโลก จากร่องรอยอารยธรรมในอาณาจักรโบราณในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ว่าจะเป็นฟูนัน จามปา ลังกาสูกะ มาชาปาหิต ศรีวิชัย มะละกา รวมถึงภูมิภาคอื่นๆ ที่มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐาน เช่น แอฟริกา ตะวันออกกลาง ยุโรป และสหรัฐ ซึ่งถิ่นฐานที่มีความเข้มแข็งและหนาแน่นมากที่สุด คือในประเทศมาเลเซีย ในรัฐโยโฮร์ รัฐมะละกา รัฐนคริซิมปีตัน รัฐสลังงอร์ รัฐเปรัก รัฐปาหัง รัฐปีนัง รัฐเคดะห์ รัฐเปอร์ลิส รัฐตรังกานู รัฐกลันตัน ตามรัฐธรรมนูญมาเลเซียได้บัญญัติว่า ชาวมลายู คือผู้ที่พูดภาษามลายู ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีมลายู และนับถือศาสนา สำหรับประเทศไทยนั้นมีชาวมลายูกระจายทั่วไปในทางภาคใต้ คือ สตูล นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ระนอง ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง ชุมพร แต่หนาแน่นมากที่สุดบริเวณตอนล่างของภาคในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และบางส่วนของจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม โดยมีชาวมลายูปัตตานีเป็นมลายูก่อกลุ่มใหญ่ที่สุดซึ่ง

๒ เรียงเรียงโดย ฝ่ายวิชาการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนบุรี

๓ มีนักวิชาการบางท่าน เสนอว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ไม่ใช่ชาวกู

๔ ตำบลทุ่งนารี อำเภอป่าบอน และน้ำตกท่าช้าง เหนือน้ำตกลาดเตย ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด

๕ คลองตง คลองหินแดง บ้านเจ้าพะและถ้ำเขาเขียด ห้วยแทงแม่ ตำบลลิพัง อำเภอปะเหลียน

๖ ตามเชิงเขาบรรทัดบริเวณน้ำตกวังสายทอง หน่วยพิทักษ์ป่าถ้ำเพชร บ้านปากคอก บริเวณน้ำตกวังใต้หนาน ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง บ้านช่องไทร ตำบลนาทอน บ้านทุ่งหว้า ตำบลทุ่งหว้า ตำบลป่าแก่ อำเภอทุ่งหว้า และบริเวณน้ำตกป่าหนั้น อำเภอควนโดน บ้านวังสายทอง อ.ละงู บ้านทุ่งนัย อำเภอควนกาหลง

๗ ตำบลบ้านแห อำเภอรือเสาะ อำเภอบันนังสตา และอำเภอบางตอง บริเวณชายแดนมาเลเซีย

๘ บริเวณทุ่งมะปราง บ้านนาศรีทอง อำเภอรัตนภูมิ

๙ อำเภอแว้ง อำเภอริอเสาะ และอำเภอระแงะ

๑๐ วารสาร “รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์”

เรียกตนเองว่า ออแมฮานายู มีความหมายว่า คนมลายู และเรียก
ชาวมลายูในจังหวัดอื่น เช่น สงขลา นครศรีธรรมราช กรุงเทพฯ
นนทบุรี ปทุมธานี ฯลฯ ว่า ออแมฮิสแล แปลว่า คนอิสลาม และ
เรียก คนไทยว่าคนสยาม แต่ก็มีชาวไทยเชื้อสายมลายูไม่น้อยที่
นับถือศาสนาพุทธ

อัตลักษณ์ที่เห็นเด่นชัดของของชาวมลายูนั้นคือ ความ
ศรัทธาและถือปฏิบัติธรรมเนียมในศาสนาและความเชื่อ ดำรงชีวิต
อย่างเรียบง่ายตามวิถีสังคมเกษตร จากตัวอย่างรูปแบบประเพณี
และขนบธรรมเนียมในอดีตบางประการกล่าวคือ การลงแขกเกี่ยว
ข้าวในจังหวัดนราธิวาส ประเพณีการเลี้ยงข้าวใหม่หรือที่เรียกว่า
มาแก ปือระบารู แก่เพื่อนบ้าน การลงแขกย้ายบ้าน มีการเลี้ยง
ขนมหวาน เช่น ลอดช่อง ถั่วเขียวต้มน้ำกะทิ ประเพณีการขึ้นบ้าน
ใหม่โดยการละหมาดฮายัต อ่านยาซีน และเลี้ยงอาหารคาว-หวาน
วัฒนธรรมการกินน้ำชาในโอกาสต่าง ๆ หรือเรียกว่า มาแกแต คือ
การเชิญเพื่อนบ้าน มาดื่มน้ำชาหรือรับประทานอาหารซึ่งส่วน
ใหญ่จะเลี้ยงขนมจีน ข้าวยา หรือข้าวราดแกง วัฒนธรรมการเฝ้ากุ
โบร์เมื่อคนในหมู่บ้านเสียชีวิต พิธีการไกวเปลทารก หรือ บูโว ใน
ประเพณีการเข้าสู่ันต์ บางครอบครัวใช้ผ้าสีเหลือง สัญลักษณ์ของ
เชื้อเจ้ามาใช้ในการประกอบพิธี จัดข้าวเหนียวสีแดง ข้าว เหลือง
พร้อมไข่ที่เรียกว่า ตือลูร์ สมจัต ประเพณีการแต่งงาน การกวน
อาซุรอ พิธีปูยอปาตาหรือการบูชาชายหาด บูชาสิ่งเร้นลับที่ดูแล
รักษาทะเล เพื่อไม่ให้มารบกวนการทำมาหากินของชาวประมง
จัดให้มีการแสดงมโหรีสพและการละเล่นต่าง ๆ เช่น มะโย่ง ดีเกร์ฮู
หนังตะลุง การเล่นปตริ มโนราห์ การเล่นว้าวและลูกข่าง พิธีทำขวัญ
ข้าวหรือสมางตปาดิ พิธีปลดปล่อยสิ่งชั่วร้ายด้วยการแห่นกกระ
เวก และการแห่หมาดำ

ชาติพันธุ์ชาวเล ชนเผ่าเร่ร่อนในท้องทะเล ชาติตะวันตก
เรียกว่า ยิปซีทะเล ชาวมลายูเรียกว่า โอริง ละฮูต (Orang Luat)
แปลว่า คนทะเล อาศัยแถบชายฝั่งขอบฝั่งทะเลอันดามัน และตาม
เกาะต่าง ๆ ในทะเลแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ครอบคลุมอาณา
บริเวณตั้งแต่หมู่เกาะมะริดในเมียนมาร์ ลงไปทางใต้และตะวันออก
จนถึงหมู่เกาะในทะเลชูลู ประเทศฟิลิปปินส์ รวมถึงเกาะต่าง ๆ และ
ชายฝั่งในมาเลเซียและอินโดนีเซีย มีเรือเป็นบ้าน จะขึ้นอาศัยบน
ฝั่งในช่วงฤดูมรสุมโดยปลูกเพิงพักเล็ก ๆ ด้วยวัสดุที่หาง่ายในบริเวณ
อ่าวที่สามารถกำบังแรงลม เก็บหาสัตว์น้ำชายฝั่ง มีวิถีวัฒนธรรม
ภาษาพูดเป็นของตนเอง เคารพวิญญาณบรรพบุรุษและบูชาสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติ จำแนกออกเป็นกลุ่มย่อยได้ ๓ กลุ่ม คือ

- **มอแกน** ถิ่นฐานเดิมคือหมู่เกาะมะริดในน่านน้ำ
เมียนมาร์ ประกอบด้วยเกาะน้อยใหญ่กว่า ๔๐๐ เกาะ
กระจัดกระจายในอาณาเขตท้องทะเลเป็นแนวยาวเหยียด เชื่อมต่อ

ลงมาถึงหมู่เกาะสุรินทร์และสิมิลันในทะเลอันดามันฝั่งไทย ปัจจุบัน
มีชาวมอแกนในประเทศไทยประมาณ 400 คน ส่วนใหญ่อยู่ในเขต
อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ที่อ่าวบอนและอ่าวไทรเอน เกาะ
พระทอง อำเภอคุระบุรี บ้านทุ่งหว้า ตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า
ชุมชนบ้านทับตะวัน จังหวัด พังงา เกาะลิบใหญ่ เกาะเหลา จังหวัด
ระนอง เกาะลิเเห่ หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต และตำบลศาลาด่าน
อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ชาวมอแกนนับถือผีบรรพบุรุษและ
ผีสิ่งเร้นลับในธรรมชาติ มีพิธีประจำปีคืองานฉลองเสาวิญญาณ
บรรพบุรุษ เรียกว่า เสาหล่อโอบ มีเสาแอบาบ (ชาย - ผีตา) และ เอ
นุม (หญิง-ผียาย) เป็นสัญลักษณ์ปักเรียงรายกัน มีการเซ่นวิญญาณ
ด้วยเครื่องเซ่นคาวหวาน การเข้าทรง กินเลี้ยงและร้องรำทำเพลง
และมักจะมีพิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์คล้าย ๆ กับกลุ่มอุรักลาไวย์
ที่ภูเก็ต ลันตา หรือลิเป๊ะ ในขณะที่อุรักลาไวย์เรียกเรือสะเดาะ
เคราะห์ว่า "ปาจัก" ชาวมอแกนเรียกว่า "หล่าจิง" เรือมอแกนเรียก
ว่า ก่าบาง เป็นเรือขุดจากไม้ท่อนขนาดใหญ่ ความยาวเรือประมาณ
๗-๑๑ เมตร หลังคาทรงหน้าจั่วมุงด้วยใบเตยหนามกันแดดฝน เรือ
เปรียบเสมือนมนุษย์คนหนึ่ง ส่วนประกอบต่าง ๆ จึงมีชื่อเรียก
เหมือนกับอวัยวะในร่างกายคน เช่น หละแก (ท้อง) ตะบิน (แก้ม)
ตุ้เก๊ะ (คอ) ป่าฮ้อย (ไหล่) หรือตะบั้ง (ซี่โครง)

- **มอเกลิ้น** มีภาษาใกล้เคียงกับมอแกนมาก สามารถ
สื่อสารกันได้ ชาวมอแกนเรียกชาวมอเกลิ้นว่า "ออลัง ตามับ"
กระจายตัวอยู่ตามหมู่บ้านในจังหวัดพังงาและภูเก็ต ที่เกาะ
พระทอง อำเภอบางลึก อำเภอคุระบุรี ตามชายฝั่งทะเลใน
จังหวัดพังงาตั้งแต่บ้านทุ่งน้ำดำ อำเภอตะกั่วป่า บ้านลำปี อำเภอ
ท้ายเหมือง บ้านทุ่งน้ำดำ บ้านทุ่งว้า บ้านทับตะวัน บ้านทับปลา
บ้านลำปี บ้านหินลาด บ้านขนิม บ้านคลองถวน และในจังหวัด
ภูเก็ต บ้านหินลูกเดียว บ้านแหลมหลา ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง
ชาวมอเกลิ้นหลายคนนับถือศาสนาพุทธ แต่ยังคงเชื่อในวิญญาณ
บรรพบุรุษ พิธีกรรมสำคัญเช่นเดียวกับมอแกน คือ การฉลอง
วิญญาณบรรพบุรุษ และมีงานฉลองใหญ่ในอำเภอบางลึก พังงา
เป็นประจำทุกปี

- **อุรักลาไวย์** อุรัก แปลว่า คน ลาไวย์ แปลว่า ทะเล เชื่อ
กันว่าบรรพบุรุษของตนนั้นมาจาก "ซุนงูณิรัย" แถบชายฝั่งทะเลใน
รัฐเกดะห์ (ไทรบุรี) เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่มีถิ่นฐานบนเกาะลันตาใหญ่
(บ้านสังกะอู๋ ไต่บาหลิว บ้านคลองดาว ตำบลศาลาด่าน) จังหวัด
กระบี่ และกระจายไปเกาะจำ เกาะพีพีดอน จังหวัดกระบี่ เกาะ
หลีเป๊ะ เกาะอาดัง ราวี เกาะบุโหลน จังหวัดสตูล เกาะลิเเห่ หาด
ราไวย์ บ้านสะปา บ้านแหลมตุ๊กแก อำเภอเมืองภูเก็ต และบาง
ส่วนที่เกาะลิบง จังหวัดตรัง กลุ่มชาวเลอุรักลาไวย์ มักใช้นามสกุล
ทะเลเล็ก หาญทะเล กล้าทะเล ช้างน้ำและรักเกาะ ในขณะที่ชาว
มอแกน ใช้นามสกุลว่า ประมงกิจ พิธีกรรมที่สำคัญคือ พิธีลอย

เรือปลาลัก หรือ “ปือลาลัก” เรือลอยเคราะห์ที่ต่อจากไม้ตีเปิด และไม้ระกำ (กาญู กุญย) ในช่วงกลางเดือน 6 และ กลางเดือน 11 เป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของการถ่ายทอดการสร้างเรือไว้เป็นที่อาศัยและใช้งาน เป็นวันรวมญาติที่ห่างหายไปเป็นเวลานาน เป็นการรำลึกถึงบรรพชนและเคารพอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลเผ่าพันธุ์ สัญลักษณ์ “กาญู พายาดัก” หรือเสาไม้ 7 ต้นที่ปักเพื่อกันสิ่งชั่วร้ายหน้าหมู่บ้านหลังพิธีลอยเรือ โดยมี “โตะหมอ” ผู้ที่สื่อสารกับวิญญาณของบรรพบุรุษเป็นผู้นำในการทำพิธีลอยเรือเพื่อสะเดาะเคราะห์ให้ผีร้ายความเจ็บไข้ทั้งหลายทิ้งปวงหายไปจากชุมชน เพื่อส่งวิญญาณบรรพบุรุษไปสู่แดนสถิตคือ “ซุนงฉีรีย” และเพื่อส่งวิญญาณสัตว์ที่เคยฆ่าเป็นอาหารคินให้เจ้าของเดิม

๓. **กลุ่มชาติพันธุ์ในภาษาตระกูลไท** เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ในภูมิภาค ประกอบด้วย

- **ไทยใต้** เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ในภาคใต้อยู่ทั่วประเทศส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานมาช้านาน ชาวมลายูเรียกว่า ชาวสยาม มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมกับกลุ่มอื่นๆ เช่น มลายู จีน อินเดีย อาหรับ เขมร ชนพื้นเมือง ฯลฯ มีนักวิชาการบางท่านได้จำแนกไทยใต้เป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะของภาษาพูดถิ่นใต้ คือ ไทยถิ่นใต้ตะวันออก แถบจังหวัด นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี (อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอแม่ลาน อำเภอหนองจิก และ อำเภอเมือง) ตรัง และสตูล ไทยถิ่นใต้ตะวันตก ในจังหวัดกระบี่ พังงา ภูเก็ต ระนอง สุราษฎร์ธานี และชุมพร นอกจากนี้ยังมีไทยถิ่นใต้สงขลาที่มีภาษาพูดที่แตกต่างออกไปด้วย อาชีพของชาวไทยใต้ส่วนใหญ่คือ ทำไร่ ทำสวน และประมง เอกลักษณะที่โดดเด่นคือ ประเพณีงานสารทเดือนสิบ ประเพณีห่มผ้าขึ้นธาตุ ฯลฯ รวมถึงอาหารที่มีรสเผ็ด ประกอบด้วยเครื่องปรุงเครื่องเทศรสชาติเข้มข้น ขมิ้นเหลือง ดีปลี เคยเกลือ ฯลฯ ได้แก่ แกงเหลือง แกงไตปลา น้ำนูด ข้าวยา ผัดสะตอ ใส่กะปิ ไก่ต้มขมิ้น ขนมจีน ผักเหนาะ (ผักกาดส้ม ผักแนม) และ คั่วกลิ้ง เป็นต้น

- **ไทตากใบ** เป็นกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ด้วยสำเนียงและศัพท์ภาษาพูดบางคำแตกต่างไปจากคนไทยใต้ ในอำเภอมายอ อำเภอปะนาเระ อำเภอสายบุรี อำเภอทุ่งยางแดง อำเภอกะป้อ และอำเภอไม้แก่น ในจังหวัดปัตตานี ในอำเภอ บาเจาะ อำเภอรือเสาะ อำเภอศรีสาคร อำเภอเย็งอ อำเภอเจาะไอร้อง อำเภอเมือง อำเภอดากใบ อำเภอระแงะ อำเภอจะแนะ อำเภอสุโหงปาดี อำเภอแว้ง อำเภอสุคีรินในจังหวัดนราธิวาส และบางกลุ่มที่อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเพณีที่โดดเด่นของชาวไทยพุทธที่ตากใบ คือ ลาซัง เป็นงานประจำปี เรียกว่า ลัมซัง กินขนมจีน จากความเชื่อเรื่องทีนา เรื่องแม่โพสพ

- **ไททรงดำ** เข้ามาอยู่ทางภาคใต้ของไทยที่จังหวัดชุมพร

ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.๒๔๕๖ โดยอพยพมาจากอำเภอเข้า้อย จังหวัดเพชรบุรี มีประเพณีที่สำคัญ คือ ประเพณีเสนเรื่อน ประเพณีไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน ฯลฯ ชาวไททรงดำตั้งถิ่นฐานที่บ้านคอเตี้ย บ้านดอนรวบ ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร และที่บ้านนาสาร อำเภอพุนพิน อำเภอเพ็ญรา อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๔. **กลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต** ได้แก่ จีนกระจายอยู่ทั่วไปในชุมพรสงขลา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต เป็นชาวจีนที่อพยพเข้ามาจากมณฑลฮกเกี้ยน สิงคโปร์ และ ปีนัง ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ มีการดำเนินกิจการอาชีพต่างๆ เช่น จีนฮกเกี้ยนค้าข้าว ทำเหมืองแร่ดีบุก จีนแต้จิ๋วค้าขายจีนและทำสวนทำไร่ จีนไหหลำทำการประมง เทคโนโลยีที่ทันสมัยหลาย ๆ อย่างคนจีนเป็นผู้นำเข้ามา เช่น คนจีนที่สตูลทำเตาเผาถ่านเพื่อให้ได้ถ่านแทนฟืน ชาวจีนที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลำนำปูนดำเข้ามาทำเป็นขนมกลายเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเบตง ไก่สายพันธุ์พื้นเมืองจีนผสมกับไก่พื้นเมืองไทยกลายเป็นไก่เบตง คนจีนนำระหวัดวิดน้ำเข้ามามาใช้ที่ปัตตานี ฯลฯ คนจีนอาศัยทั่วทุกจังหวัดของภาคใต้แต่ตั้งถิ่นฐานหนาแน่นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยทั่วไปคนจีนมีวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะอาหารที่นิยมรับประทาน ได้แก่ ขนมจีบ ต้มข่า หมูย่าง ลูกชิ้นปลา หมี่ซั่ว (หมี่ซั่วซูปซีโครงหมู) หมี่ฮกเกี้ยน หมี่เชก มีฮุ้น โกปี้-แซ่ ล็อง ฯลฯ วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ คือ การแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ที่จังหวัดปัตตานี ประเพณีกินเจที่จังหวัดภูเก็ต

เปอรานากัน หรือ บ้าบ๋า คือชื่อเรียกลูกครึ่งมลายู-จีนในจังหวัดภูเก็ต มีบรรพบุรุษมาจากป็นัง และมะละกา ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ ที่ปะปนคำศัพท์จากภาษามลายู จีน และอังกฤษ "**เปอรานากัน**" มีความหมายว่า "**เกิดที่นี่**" คำว่า "**บ้าบ๋า**" หมายถึงผู้ชาย ลูกครึ่งจีนกับมลายูที่เกิดในมลายูและอินโดนีเซีย "**ย่าหย่า**" หมายถึงหญิงลูกครึ่งจีนกับมลายูที่เกิดใน มลายูและอินโดนีเซีย อาหารเปอรานากันนำส่วนประกอบของอาหารจีน เช่น หมู ซีอิ้ว เต้าหู้ ปรุงกับริมปะห์ (Rempah) เครื่องผัดของชาวมลายู กะทิ และอาจใส่น้ำมะขาม มีหมูเป็นส่วนประกอบของอาหาร อาหารที่นิยม ได้แก่ แกงหมูน้ำมะขาม (บาปีอาซัม) และหมูสะเต๊ะ น้ำจิ้มถั่วลิสง

ภายในห้องนิทรรศการ ศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

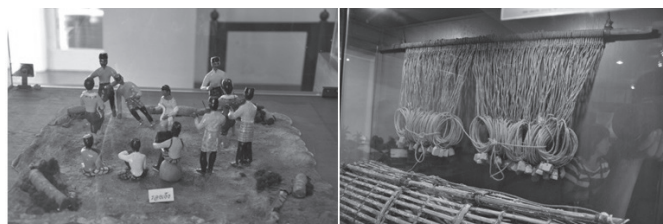
หมู่บ้านประมงชาวอุรกลาโว้ย เกาะลันตา จังหวัดกระบี่

ภายในอาคารศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

นิทรรศการเกี่ยวกับประเพณีจิ้น และการแต่งกายของเปอนารากัน ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ถลาง อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต

นิทรรศการในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สตูล

พิพิธภัณฑ์เมืองแร่อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต

ลูกหลานซาไกที่โรงเรียนบ้านช่องไทร ตำบลนาทอน อำเภอกงหรา จังหวัดสตูล

นิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์ไทยห้ว อำเภอมืองภูเก็ต

เรือ ปากจี่จำลอง และ เรือจี่จริงของชาวเลภายในศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกระบี่ ในบริเวณวิทยาลัยพลศึกษากระบี่

หมู่บ้านมอแกน เกาะเหลา จังหวัดระนอง

อาคารพิพิธภัณฑ์และการจัดแสดงนิทรรศการภายใน พิพิธภัณฑ์ชุมชนเกาะลันตา ที่ว่าการอำเภอ (หลังเก่า) ชุมชนศรีราชา อำเภอเกาะลันตา กระบี่

พิพิธภัณฑ์ชุมชนไทดำบ้านดอนรวบ ตำบลบางหมาก อำเภอมืองชุมพร

“วิจัยชาติพันธุ์”

มานิ : กลุ่มชนผู้ดำรงอยู่ด้วยภาพมายาคติที่ถูกสร้างจากคนภายนอก

ชุมพล โพธิสาร^{๑๐}

การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมโลกปัจจุบันนี้ อยู่ในภาวะการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย ต่างบริบทพื้นที่ ก่อให้เกิดรูปแบบวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ถึงแม้ความทุกข์กันดารห่างไกลของพื้นที่ต่าง ๆ จะเข้าถึงยาก แต่ในปัจจุบันนี้ มนุษย์ทุกผู้ทุกคนที่เกิดมาบนโลก ล้วนดำรงอยู่ด้วยการรับรู้ (perception) อย่างมีความหมาย เพียงแต่การดำรงอยู่นั้น มีการรับรู้ความหมายจากตัวเองและคนภายนอกแตกต่างกัน มุมมองและทัศนคติแบบคนในและคนนอกก็แตกต่างกัน ดังนั้นตัวตนที่มีอยู่จริงของคน จึงอาจถูกสร้างและให้ความหมายเสร็จสรรพจากคนภายนอกที่มีอำนาจต่อรองทางสังคมที่สูงกว่า คนที่ถูกให้ความหมายการดำรงอยู่จากคนนั้น จึงมักเป็นคนชายขอบหรือคนตกขอบจากสังคมตามกระบวนการดังกล่าว โดยในบทความนี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงกลุ่มชนเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งในภาคใต้ของไทย กลุ่มมานิ ที่ฉากชีวิตหนึ่งดำรงชีวิตอยู่แบบหาของป่าล่าสัตว์ และเชื่อว่าพวกเขาสามารถให้ความหมายการดำรงอยู่อย่างมีตัวตนของตนได้ แต่ในอีกฉากหนึ่งพวกเขาดำรงอยู่ด้วยภาพมายาคติที่ถูกสร้างจากคนภายนอก และคนภายนอกก็ให้ความหมายการดำรงอยู่ของพวกเขาในอีกรูปแบบหนึ่ง ก่อนอื่นจะขอเล่าถึงกลุ่มชนดังกล่าวตามหลักวิชาการ (ซึ่งตามหลักวิชาการก็เป็นการให้ความหมายการดำรงอยู่ของคนภายนอกเช่นกัน) เป็นการเบื้องต้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นในการรู้จักและทำความเข้าใจกับกลุ่มชนดังกล่าวก่อน

มานิ เป็นใคร?

คำว่า **มานิ** นี้ ไม่ค่อยจะคุ้นหูคุ้นตาคนไทยสักเท่าไรนัก โดยเมื่อปี ๒๕๕๒ ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่จริงเพื่อศึกษาวิจัยและพบว่า กลุ่มชนหนึ่งที่ถูกเรียกขานต่างๆ นานา ได้แก่ ซาไก เงาะ เซม้ง ชาวป่า เนกริต ตองกา แต่พวกเขาเรียกตนเองว่า **“มานิ”** ทั้งที่ผู้ศึกษาเองก็ไม่เคยได้ยินคำนี้มาก่อน แต่ก็ได้ใช้คำว่ามานิ ในทางวิชาการตั้งแต่นั้นมาเป็นครั้งแรก กระทั่งเริ่มมีการใช้คำว่า มานิ มันนิ มาเน๊ะ ตามเสียงที่ได้ยินกันมาโดยคำต่างๆ มีความหมายและที่มาที่ไป ดังนี้

Sakai ภาษามลายู แปลว่า ทาส ในประเทศมาเลเซียใช้เรียกคนกลุ่มหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า เซนอย (Senoi) หรือ เซมาย (Semai)

^{๑๐} นักวิจัยประจำศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤติ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

ปัจจุบันในประเทศมาเลเซียเลิกใช้คำนี้ไปแล้ว

ซาไก ภาษาไทยถิ่นใต้ ที่หมายถึงกลุ่มชนเร่ร่อนในป่า ตัวดำ ผมหยิก และมีเส้นผมหยิกหยอยขมวดติดศีรษะเหมือนหนามผลเงาะ

Semang ภาษามลายู-ชวา แปลว่า ค่างดำชนิดหนึ่ง ในตระกูล Ape หรือลิงไม่มีหาง พบเฉพาะในแหลมมลายูและอินโดนีเซีย ในอดีตใช้เรียกกลุ่มคนเร่ร่อนหาของป่า-ล่าสัตว์ ที่ตัวเล็กเตี้ย ผิวดำคล้ำ ผมหยิกและพูดคนละภาษากับพวกเซนอย

ชาวป่า คำที่ชาวบ้านในจังหวัดตรังเรียก

Negrito ศัพท์ทางมานุษยวิทยาชาติพันธุ์ หมายถึง นิโกรเล็ก เชื่อว่ามีต้นกำเนิดจากภาคตะวันออกของแอฟริกา และกระจายอยู่ทั่วทุกมุมโลก ตามทฤษฎีการแพร่กระจาย (Out of Africa Theory) ในมาเลเซียใช้เป็นคำเรียกในภาษาราชการ และหลักฐานทางโบราณคดีเชื่อว่าอาศัยอยู่ในมาเลเซียมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒๕,๐๐๐ ปี

Tonga, Mos, Chong ชื่อที่ใช้เรียกคนกลุ่มหนึ่ง เฉพาะในจังหวัด ตรังและพัทลุง โดยนักมานุษยวิทยาชาวออสเตรเลีย Paul Joachim Schebesta ใช้เรียกและใช้อ้างอิงอย่างแพร่หลายของนักมานุษยวิทยาสายยุโรป

มานิ ชื่อ ที่ใช้เรียกตัวเอง ของกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมแบบหาของป่า-ล่าสัตว์ เขตเทือกเขาบรรทัด จ. ตรัง สตูล พัทลุงและสงขลา กล่าวโดยทั่วไปแล้ว กลุ่มชนชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย รวมทั้งกลุ่มคนดังกล่าวนี้ จะมีชื่อเรียกในสองลักษณะ

๑. Endonym หรือ Autonym หรือ ชื่อที่ใช้เรียกตัวเอง โดยมักจะหมายความว่า อีสระชน ที่แตกต่างจาก สัตว์ สิ่งของ ไม่ได้เป็นข้าทาส

๒. Exonym ชื่อที่คนอื่นเรียก มักจะมีความหมายไปในทางเหยียดหยามและกดขี่ทางเชื้อชาติวัฒนธรรม เช่นแปลว่า ทาส สัตว์ ต่างๆ หรือลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของกลุ่มชนนั้น

เช่นเดียวกับกลุ่มชนดังกล่าวในภาคใต้ของไทย ที่คำเรียกขานต่างๆ จากคนภายนอกก็มักจะถูกเรียกขานไปในทางเหยียด

หยาบ ดั่งข้างต้น ผู้ที่ถูกเรียกตั้งนั้นก็ย่อมที่จะไม่พอใจ และพยายามจะบอกว่าตัวเองนั้น เป็น “คน” เพื่อพยายามแสดงศักดิ์ศรีความเป็นคนภายใต้จิตสำนึกและกมลสันดานในความรักรักศักดิ์ศรีความเป็นคนอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้ผู้ศึกษาก็ได้ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลจากพื้นที่จริงและพบว่า กลุ่มคนเหล่านี้ ดำรงตนด้วยชื่อเรียกตนเองมีความหมายความเป็นคนด้วยคำว่า “มานิ” ในบทความนี้ ผู้ศึกษาจึงขอใช้คำว่า มานิ สำหรับเรียกกลุ่มชนที่มีชื่อเรียกทางวิชาการว่า Negritos มีวัฒนธรรมแบบหาของป่า-ล่าสัตว์ในภาคใต้ของไทย ในจังหวัด ตรัง สตูล พัทลุง และสงขลา

ภาษาของ มานิ จัดเป็นภาษาเฉพาะที่พูดอยู่ในเทือกเขาบรรทัดภาคใต้ของไทย บริเวณ จังหวัด ตรัง สตูล สงขลาและพัทลุง เท่านั้นและไม่ปรากฏว่าพบภาษานี้ในที่อื่นเลย โดยภาษามานิจัดอยู่ในกลุ่มภาษาออสโตรเอเชีย สาขาออสโตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจัดเป็นภาษาตระกูลเก่าแก่ดั้งเดิมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในทางมานุษยวิทยาชาติพันธุ์ จัดว่าคนกลุ่มนี้เป็น เนกริโต Negrito หรือ นิโกรเล็ก พวกเดียวกับปิกมีในแอฟริกาและชาวอะบอริจินในออสเตรเลีย นอกจากนี้กลุ่มเนกริโตนี้ ยังพบการกระจายตัวอยู่อาศัยตั้งแต่แอฟริกาตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งภาคพื้นทวีปและหมู่เกาะน้อยใหญ่ ออสเตรเลียและหมู่เกาะในแปซิฟิกตอนใต้ รวมถึงทวีปอเมริกาด้วย นักโบราณคดีก็เชื่อว่า Negrito นี้เป็นนักเดินทางที่ยิ่งใหญ่ของโลกในยุคโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์เลยทีเดียว

มานิ (ซาไก) เป็นกลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตด้วยการหาของป่า-ล่าสัตว์ในภาคใต้ของประเทศไทย เดิมทีชนกลุ่มนี้มักจะเร่ร่อนใช้ชีวิตในแหล่งที่มีอาหารและทรัพยากรต่าง ๆ อุดมสมบูรณ์มาเป็นเวลานานและมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกค่อนข้างน้อย เฟดเดอริค เองเกล(Federic Engels) กล่าวว่าแรกเริ่มเดิมทีนั้น สังคมมนุษย์ในยุคบุพกาลานั้น มีลักษณะที่เรียกว่า “สังคมนิยมบุพกาล” (Primitive Communist) ที่เป็นสังคมครอบครัวขนาดใหญ่ มีการแบ่งปันกันในกลุ่ม ไม่มีชนชั้น ไม่มีความเห็นแก่ตัวหรือความอิจฉาริษยา กระทั่งกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ก็มีผลกระทบต่อพื้นที่ป่าในภาคใต้และยังได้นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่มานิอีกด้วย

ความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ส่งผลให้มานิมีวิถีชีวิต ๓ ลักษณะ ในปัจจุบัน ได้แก่ ๑) กลุ่มเร่ร่อน หาของป่า-ล่าสัตว์แบบดั้งเดิม (Nomadic) ๒) กลุ่มกึ่งตั้งถิ่นฐาน-สังคมหมู่บ้าน (Semi-Sedentary) และ ๓) กลุ่มตั้งถิ่นฐานถาวร (Sedentary)

มานิกับวรรณคดี ผู้ถูกเล่าในนิทานปรัมปรา

ในอดีตเชื่อว่าคนไทยรู้จักกลุ่มมานิมานานแล้ว อย่างน้อย ๆ ก็ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒ ที่ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง สังข์ทอง วรรณคดีร้อยกรองที่รู้จักกันทั่วไป ในเรื่องได้กล่าวถึงพระสังข์ ได้สวมรูปเงาะจนมีกายสีดำมหมึก มีเกือกแก้วสามารถเหาะเหินเดินอากาศ และไปพบกับนางรจนานิดาท้าวสามนต์ ในพระราชนิพนธ์นี้ ได้อธิบายถึงลักษณะของเงาะไว้ ดังนี้

บัดนั้น
ไพร่ฟ้ามาประชุมอยู่ในวัง
เหลือแต่เงาะป่าทรพล
หัวพริกหยุกงูหยาบคาย
ใครจะบอกจะเล่าไม่เข้าใจ
เล่นอยู่กับเด็กที่กลางนา

เมื่อนั้น
เนื้อตัวเป็นลายคล้ายเสือปลา
ผมหยิกยุ่งเหยิงเหมือนเชิงพิง
พระเมินเสียมิได้มั้น

เสนาทูลไปในวัง
ทั่วทั้งแผ่นดินสิ้นชาย
หน้าตาผิดคนทั้งหลาย
ตัวลายคล้ายกันกับเสือปลา
พูดจาไม่ได้เหมือนใบ้บ้า
จงทราบบาทาภูวไนยฯ
ท้าวสามนต์เห็นเงาะซังน้ำหน้า
ไม่กลัวใครใจกล้าดูดัน
หน้าตาตลกยักษ์มักกะสัน
แล้วมีบัญชาประชดรจนฯ

จากข้อความดังกล่าวได้กล่าวถึง “เงาะป่า” ที่มีผมหยิกยุ่ง และพูดจากับคนอื่นไม่รู้เรื่อง ในส่วนนี้จึงเชื่อว่าน่าจะเป็นชาวมานิเช่นเดียวกับในปัจจุบัน แต่เงาะที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กล่าวว่าเป็น “ตัวลายคล้ายกับเสือปลา” นี้คงจะผิดจากความจริงอยู่บ้าง เงาะป่านั้นย่อมที่จะอาศัยอยู่ทางภาคใต้ของไทย และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ก็ไม่เคยเสด็จทางปักชี่ได้ การที่พระองค์รู้จัก

ชาวเงาะนี้ ก็คงจะรู้มาจากคำบอกเล่าที่เล่ากันปากต่อปาก อาจจะรู้จากการเดินทาง หรือจากพ่อค้าในสมัยนั้นก็ว่าได้ ดังนั้น “เงาะป่า” หรือ “เงาะ” นั้นคนไทยได้รู้จักกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสมัยรัชกาลที่ ๒ หรือ ประมาณ ๒๐๐ ปีมาแล้วเป็นอย่างดี อีกร้อยปีต่อมา บทละครเรื่อง “เงาะป่า” ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า เงาะซาไก เป็นที่รู้จักกันทั่วไป ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงพระราชนิพนธ์จากคำบอกเล่าของชาวบ้านในจังหวัดพัทลุง และ “คนิง” มหาดเล็กชาวซาไกที่ทรงชุบเลี้ยงตั้งแต่เด็ก

ในบทนำเรื่อง “เงาะป่า” พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้อธิบายลักษณะเงาะไว้โดยสังเขป ดังนี้ “พวกที่เรียกว่าเงาะมีหลายพวกเท่าที่เข้าพบปะ แต่ไม่จำเป็นต้องยกมากล่าวในที่นี้จะกล่าวบัดนี้ประสงค์เอาพวกที่ตัวมันเองเรียกว่า “ก้อย” หรือถ้าจะว่าตามหมวดหมู่ ซึ่งมีสเตอร์ อานันต์เคลเขียนไว้ ก็เป็นพวกที่เรียกตามภาษามลายูว่า เซมิง หรือ สไก แต่จะต้องเข้าใจอย่างภาษาของเราที่เรียกว่าเงาะ ซึ่งมันเรียกตัวเองว่าก้อย รูปพรรณไม่สูงใหญ่ ตามักจะแหลม จมูกแบนกว้าง ปากไม่เฝอเช่นนี้ใคร ผมสั้นอ่อนและขมวด ผู้ชายไว้ผมกลมรอบศีรษะเช่นเงาะหัวโขน แต่ผู้หญิงไว้ยาวอย่างมวยก็มี แต่ที่ตัดสั้นเป็นพื้น ผิดำเจือแดงไม่ใช่ดำเขียว ก็ไม่แต่เฉพาะดำอย่างเดียวที่สีจางออกไปก็มาก บางพวกสีเหมือนคนปกติ แต่มักจะเป็นลายเช่นแผลออกตามฝีตามตัวมาก ด้วยเมื่อเด็กๆ มักเป็นแผลต่างๆ เป็นพื้น กำลังยอมเป็นคนแข็งแรง”

ในเนื้อเรื่องบทละครเรื่องเงาะป่านี้ เป็นเรื่องราวความรักของชายสองหญิงหนึ่ง ตอนท้ายเรื่องจึงจบลงด้วยโศกนาฏกรรมของความรักที่ไม่สมหวัง

ในวรรณคดีสองเรื่องข้างต้นนี้เป็นเอกสารที่บ่งบอกถึงการมีตัวตนอยู่ของกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง ที่มีลักษณะทางกายภาพร่างกายและวัฒนธรรมที่แตกต่างกับกลุ่มคนส่วนใหญ่ในดินแดนแถบนี้ แต่การรับรู้เรื่องของกลุ่มคนเหล่านี้ ก็ยังเป็นเพียงนิทานและเรื่องเล่า ที่ถูกแต่งแต้มเพิ่มรสชาติสีสันในเชิงวรรณกรรม โดยเฉพาะบทละครเรื่อง เงาะป่าที่เนื้อเรื่องเป็นเรื่องราวเชิงรักหักสวาท ที่รู้จักกันแพร่หลายมากขึ้นหลังจากกระทรวงศึกษาธิการใช้เป็นบทอ่านในแบบเรียนชั้น ป. ๔ เรื่อง คนิงเงาะน้อย ใช้สอนตั้งแต่ปี ๒๕๒๑ - ๒๕๓๗ และ เงาะป่า สร้างเป็นภาพยนตร์ไทย ออกฉายครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ กำกับการแสดงโดย เปี้ยก ไปสเตอร์ และ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล นอกจากนี้เหม เวชกร นักเขียนการ์ตูนได้เขียนหนังสือชุดภาพและการ์ตูนเรื่องเงาะป่า เมื่อปี ๒๕๒๗

จะเห็นได้ว่า ความนิยมในวรรณคดีเรื่องนี้นั้น มีไม่น้อยเลยในกระแสสมัยนั้น ทั้งนี้ภาพติดตาเกี่ยวกับเงาะป่าในยุคนั้นจึงเป็นภาพของคนป่า นุ่งผ้าแดง ทัดดอกไม้แดง ห้อยโหนเถาวัลย์ในป่าร่วมกับทาร์ซาน และมีประเพณีการแต่งงาน มีการผัดหัวในความรัก การแย่งชิง การฆ่าฟัน ทั้งหมดมีเงาะน้อยตัวจริงที่เข้ามาเป็นมหาดเล็กในพระราชวังด้วย แต่ในอันที่จริงก็ต้องยอมรับว่าวรรณคดีเรื่องนี้เป็นเรื่องแต่ง ที่ผ่านการบอกเล่ามาอีกทีแล้วเพิ่ม

เติมรสชาติให้สนุกสนานตามโครงเรื่องที่ผสมผสานขนบการเขียนนิยายแบบตะวันตกที่เริ่มเข้ามาเมื่ออิทธิพลในสมัย ร. ๕ และจำเป็นต้องใช้วิจารณ์ญาณในการรับรู้ ดูซึม และเข้าใจในความจริงและความเป็นอยู่จริง ๆ ของคนกลุ่มนี้ เพียงแต่ในช่วงเวลาตั้งแต่ ร. ๒ จนถึงปัจจุบัน แทบไม่มีเอกสารทางวิชาการใด ๆ ที่เป็นภาษาไทย และแสดงถึงการมีอยู่จริงและความเป็นจริงในบริบทพื้นที่จริงให้ได้ศึกษา ภาพดังกล่าวจึงติดหูติดตาคนไทยไปโดยปริยาย ถึงแม้ความจริงจะเป็นอย่างไร ก็ยังเป็นเรื่องยากที่จะมีข้อมูลอื่นให้รับรู้ และไม่มีใครค่อยจะสนใจรับรู้การมีอยู่จริงของคนกลุ่มนี้ การดำรงอยู่จริงของคนกลุ่มนี้จึงดำรงอยู่ด้วยภาพลักษณ์ที่ถูกสื่อแสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ ดังข้างต้นเรื่อยมา แต่เท่าที่ผู้ศึกษามีข้อมูลพบว่า ชนกลุ่มนี้ไม่ได้มีนิทานเชิงรักหักสวาทตามที่ปรากฏในเนื้อเรื่องแต่อย่างใด อีกทั้งปรัชญาการดำรงชีวิตของคนกลุ่มนี้นั้น มีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ ไม่ได้อยู่กินแบบผัวเดียวเมียเดียว แต่สามารถมีสามีหรือมีภรรยาได้หลายคน แต่มีครั้งละ ๑ คน ลูกหลานในกลุ่มก็ถือเป็นลูกหลานของตนเองเช่นเดียวกัน ซึ่งทุกคนก็มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบคนในกลุ่มร่วมกัน และที่สำคัญคือ คนกลุ่มนี้ไม่มีวัฒนธรรมการฆ่า หรือการทำร้ายกัน ไม่มีแม่แต่คำคำหรือคำพูดหยาบคายด้วยซ้ำ

การรับรู้ของสังคมไทยในปัจจุบัน

แม้ว่าการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ในปัจจุบันจะเจริญรวดเร็วไปมาก แต่การเข้าถึงข้อมูลจริง ในปัจจุบันก็ยังเป็นปัญหาอยู่ ส่วนหนึ่งมาจากข้อมูลที่นำเสนอ ที่มีความจริงเท็จปะปนกัน การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในประเทศไทยก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนักจนสามารถอธิบายปรากฏการณ์ของสังคมไทยได้อย่างรอบด้าน ทั้งกระบวนการรับรู้ของคนในสังคมไทยเองที่บางครั้งก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความจริง นอกจากจินตภาพและความยอมรับในความมกมายที่ไม่ได้สัมพันธ์กับบริบทสภาพแวดล้อม ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับบางครั้งก็ถูกจำกัดและส่งออกไปอย่างรวดเร็วจากสมองโดยไม่ได้มีการกลั่นกรองเก็บเอาไว้ ทั้งคนไทยเองมักจะมีปัญหาการคิดที่ขาดกระบวนการเชื่อมโยงเหตุและผล รู้แต่ข้อมูลเล่าเรื่องได้ยาว ๆ เป็นฉากเป็นตอน แต่ขาดกระบวนการวิเคราะห์เพื่อหาเหตุผลปลายทางของเรื่องนั้น

เหตุผลหนึ่งที่ได้เขียนบทความนี้ขึ้นมา เพราะตั้งแต่ผู้ศึกษาได้มาทำงานวิจัย โดยเฉพาะกลุ่มมานิ ในเขตเทือกเขาบรรทัด ผู้ศึกษามักจะเจอกับคำถามมากมายเกี่ยวกับมานิว่า พวกเงาะป่าซาไกเป็นอย่างไร? พูดภาษายาวีใช่ไหม? พูดภาษาไทยได้รึเปล่า? ยังนุ่งผ้าแดงทัดดอกไม้ยูรีเปล่า? มียาสมุนไพรมารักษาทางเพศมั๊ย? มีนิสัยดุร้ายฆ่ากันรึเปล่า? เวลานอนเอาหัวออกนอกที่พักเพราะว่าให้เสื่อมากัดหัวใช่มั๊ย ดังนั้น ที่เขียนบทความนี้ขึ้นมาจึงเป็นการตอบคำถามและอธิบายภาพมายาคติและการรับรู้ผิด ๆ

ถูก ๆ และให้ข้อมูลประกอบเพื่อไปพิจารณาเอาเองว่าจะเชื่อสิ่งใดดี หมายความว่า คือ การรับรู้หรือความเข้าใจ ที่เกิดจากกระบวนการชี้แนะและชักนำทางการสื่อสารและมักจะโน้มเอียงไปตามค่านิยมของสังคม โดยกระบวนการเกิดขึ้น โดยการรับรู้ข้อมูลใดข้อมูลหนึ่ง และปักใจเชื่อค่านิยมของสังคมนั้นในทันทีทันใด และเกิดความสำนึกความเข้าใจอันนั้นอย่างมั่นใจ โดยกระบวนการรับรู้ นั้น อาจผิดหรือถูก แต่ควรพิจารณาได้จากบริบทและความเป็นจริงของเหตุ-ผลที่จะเชื่อมโยงกันเสมอ เพียงแต่มาคาดคิดเป็นชุด ข้อมูลที่ถูกกระบวนการชี้แนะและค่านิยมของสังคม จุดประกายให้พ้นไปจากสมมติฐานที่ต้องพิจารณา ทำให้การรับรู้และความเข้าใจนั้น เป็นชุดความรู้ที่มวงาย และมีเหตุผลไม่สัมพันธ์กัน คำตอบข้างต้นก็คือ เงาะป่าก็อยู่ในป่า เงาะโรงเรียนอร่อยกว่า เงาะป่าพูดไม่ได้ แต่คนอยู่ในป่าไม่ได้พูดภาษาวิ ยาวีเป็นตัวอักษรไม่ใช่ภาษาที่ใช้บันทึกภาษามลายู มานิกิพูดภาษามานี พูดภาษาไทยถิ่นใต้ได้ด้วย เพราะมีความสัมพันธ์กับคนได้มาช้านาน ไม่ได้มุ่งผ้าแดง มีอะไรก็มุ่ง อย่างว่าแต่ผ้าแดงเลย ผ้าสักผืนบางที่ก็หายาก ไม่ได้ตัดดอกไม้แดง ไม่เคยเห็นสักคน มียาสมุนไพร แต่ยาสมุนไพรบำรุงกำลังทางเพศเป็นยาของคนไทยปักษ์ใต้ ที่สอนให้มานิหมาชาย และคำถามที่พบบ่อยเป็นปัญหาความเข้าใจผิดมากที่สุดก็คือเรื่อง “การนอน” ของมานิ มีหลายคนที่ยพยายามอธิบายให้ผู้ศึกษาฟังว่า พวกเงาะป่า เวลานอนจะทำที่นอนเป็นเพิงหมาแหงนในป่า แล้วก็หันหัวออกนอกเพิง เพราะถ้าสัตว์ป่ามาทำร้าย จะได้กัดหัว ตายไปเลย ถ้ากัดขาก็จะทำให้หมีมานิ ยอมให้กัดหัวตายไปเลยดีกว่า.....

นี่เป็นข้อมูลเดียวที่อธิบายถึงวิถีคิดในวัฒนธรรมของคนกลุ่มนี้ และเป็นความเชื่อที่นับว่าน่าสนใจมาก และคนทั่วไปก็มักจะเชื่อข้อมูลดังกล่าว โดดหลุดลอยไปจากการพิจารณาหรืออย่างใคร่ครวญ หากแต่ลองมาพิจารณา กันดี ๆ ถึง บริบทความเป็นจริง ธรรมชาติของป่า ธรรมชาติของสัตว์ และธรรมชาติของคน จริง ๆ แล้วมันไม่ใช่เรื่องแปลกมากมาย แต่เพราะการให้ข้อมูลแปลก ๆ และดูเหมือนจะเชื่อมโยงกันได้ จึงเชื่อกันไปตามเขาว่า อย่างนั้น บริบทความเป็นจริงที่ไม่ได้อธิบายการนอนของมานิให้ครบคือ เวลานอน มานิตั้งเพิงจริง เป็นเพิงหมาแหงนใช้พิชิตระกูลปาล์มกันฝนกันน้ำค้าง มีแคร่เตี้ย ๆ เป็นเตียงติดพื้นเอียงเป็นพื้นทำมุมประมาณ ๓๐ องศาโดยประมาณ และจะก่อกองไฟไว้ข้าง ๆ เพื่อให้ความอบอุ่นเวลานอน และป้องกันสัตว์เข้ามาทำร้าย นี่คือนิเวศความเป็นจริงในข้อแรกที่ไม่ได้อธิบายไว้ สอง ธรรมชาติของป่า เมื่อมีกองไฟ สัตว์ป่าก็ยอมที่จะกลัวไฟ ไม่มีสัตว์ชนิดไหนอยากเข้าใกล้กองไฟ นอกจากหึ่งห้อยกับทากที่ไม่ค่อยกลัวไฟสักเท่าไร ดังนั้นเมื่ออยู่ในป่า ไฟจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ความอบอุ่นแสงสว่างและกันอันตรายจากป่า และสามารถหนีสัตว์ป่าได้ สัตว์ป่าจะรู้วิธีการฆ่าสิ่งมีชีวิตด้วยกัน โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ที่สามารถทำอันตรายได้ถึงตาย เช่น เสือ หรือ หมี สัตว์พวกนี้รู้ว่า การฆ่ามันควรจะฆ่า

ตรงไหน ฆ่าอย่างไร สัตว์พวกนี้จะทำร้ายจุดที่ทำให้เหยื่อตายทันที โดยกัดที่คอหรือหัวก่อนทันทีเมื่อเข้าถึงตัวให้บาดเจ็บหนักหรือตายทันที แต่จะไม่กัดเท้าหรือขา แล้วหนีไปดื้อ ๆ และสี่ ธรรมชาติของคนที่ต้องรักชีวิต ยิ่งการอยู่อาศัยอย่างยากลำบากในป่า ชีวิตจึงยอมสำคัญที่สุด ไม่มีวิธีคิดแบบว่าเอาหัวมาล่อเสือให้เสือกัดหัว แต่ที่หันหัวออกนอก เพราะควันไฟ และก็ไม่ได้นอนเอาหัวออกนอกอย่างเดียว จะหันเข้าในออกนอกหรือหันข้างไปด้านไหนก็ได้ อีกทั้ง หลังคาที่ไปหลังคาไปไม้ ถ้าสัตว์จะมาทำร้ายกันจริง ๆ ก็ไม่จำเป็นต้องยอมมาด้านหน้า ทะลุหลังคาไปไม้บาง ๆ มากก็ได้ ทั้งหมดนี้ จึงเป็นความรู้บริบทและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของสิ่งแวดล้อมที่ถูกละเลยไม่ได้นำมาอธิบาย

ผลพวงจากภาพมายาคติและการดำรงอยู่ที่ถูกสร้างโดยคนภายนอก

ดังที่ได้อธิบาย การรับรู้ของการดำรงอยู่ของมานิสำหรับคนภายนอกแล้ว เป็นการดำรงอยู่ในความรู้สึกและความเข้าใจไปเอง เป็นนามธรรมที่ไม่มีอยู่จริง หรือมีส่วนของความจริงที่รับรู้้น้อยมาก ผลพวงจากภาพมายาคติเหล่านั้น ได้สร้างความชอบธรรมให้กับสังคมภายนอก ตั้งแต่ชื่อเรียก ที่คนภายนอกในสมัยโบราณเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ซาโก” ที่แปลว่าทาส มีความหมายชัดเจนที่ดำรงอยู่ในยุคการปกครองแบบชนชั้นศักดินา ซึ่งคำนี้ก็ได้รับการยอมรับและบางครั้งที่ทาสเองก็จำเป็นต้องยอมรับความเป็นทาส ด้วยการยอมถูกกดขี่ข่มเหงและไม่เรียกร้องมีปากมีเสียงใด ๆ กับผู้เป็นนาย ซึ่งความหมายแค่ว่า ๆ เดียวนี้เอง ก็เป็นการรับรู้ที่ถูกสร้างจากคนภายนอก เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับตนเอง เช่นเดียวกับคำว่า Ethnic หรือชาติพันธุ์ มาจากคำว่า Ethnos ในภาษาละตินแปลว่า กลุ่มคนไม่มีวัฒนธรรมหรือไม่มีศาสนา คำ ๆ นี้ เมื่อผนวกกับแนวคิดทฤษฎีวิวัฒนาการสายเดี่ยวของชาร์ล ดาร์วิน ที่พัฒนาเรื่อยมาและเชื่อว่า คนผิวขาว ฉลาดกว่าและสามารถสรรค์สร้างวัฒนธรรมได้ดีกว่าคนผิวสีอื่น ทำให้คำ ๆ นี้สร้างความชอบธรรมอย่างมากต่อการล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตก แต่ชาวตะวันตกเองไม่ได้บอกว่าตัวเองเป็น Ethnic แต่เป็น Human หรือ Civilization อีกตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือคือ กลุ่มคน “ส่วย” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง เดิมทีอาศัยอยู่ในเขตลาวใต้ ปัจจุบันอาศัยอยู่ใน จ. สุรินทร์ ศรีสะเกษ มีชื่อเสียงในการจับช้างและเลี้ยงช้าง แต่พวกเขาเรียกตัวเองว่า กวย หรือ กูย ซึ่งก็แปลว่าคน ส่วนคำว่าส่วย ก็เป็นคำที่คนอื่นเรียก กระทั่งภาษาราชการเองก็ยังเรียกว่าส่วยอยู่ โดยส่วย หมายถึง สิ่งของที่รัฐบาลเรียกร้องเอาจากเมืองที่อยู่ภายใต้ปกครอง หรืออยู่ในความคุ้มครองเป็นคำตอบแทนการปกครองหรือคุ้มครอง พูดง่าย ๆ ว่าเป็นพวกที่อยู่ใต้ปกครองและต้องส่งส่วยให้กับผู้ปกครอง คำว่าส่วยถูกใช้มานาน เพื่อสร้างความชอบธรรม

ให้ผู้ปกครอง กระทั่งปัจจุบันที่ภาษาและวัฒนธรรมของคนกลุ่มนี้ เริ่มจางหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ ความเป็นส่วยจึงแทบจะเหลือแต่ชื่อ และคนถูกยกย่อง ปัจจุบันก็กลับเรียกตัวเองได้เต็มปากเต็มคำว่าตัวเองเป็นคนส่วย เรียกชื่อตัวเองตามที่คนอื่นเรียกง่าย ๆ จนชินปาก การเป็นว่าคำว่าส่วย เป็นสัญลักษณ์หนึ่งของการถูกสร้าง ความชอบธรรมในการปกครองของผู้มีอำนาจเหนือกว่า

นอกจากชื่อเรียกที่สามารถสร้างความชอบธรรมในการ กตขี่ของผู้มีอำนาจแล้ว แนวคิดทฤษฎีบางแนวคิดก็ได้ส่งผลต่อ การดำรงอยู่อย่างมีความหมายด้วยตนเองของมานี้ให้มีความ หมายตามที่คนนอกสร้าง โดยเฉพาะแนวคิดวัฒนธรรมแบบ โรแมนติก ที่มองภาพวัฒนธรรมที่ส่วยงาม แปลก น่าสนใจ และ ให้ความหมายทางวัฒนธรรมแบบหยุดนิ่ง ไม่มีการเคลื่อนไหว หรือพลวัติทางสังคม ซึ่งแนวคิดนี้มักจะเป็นเอามากในนักอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณี ที่มีมุมมองภาพอดีตของกลุ่มชนบ้านนอกหรือ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อย่างส่วยหรือ ส่งผลต่อแนวคิดแบบ การแช่แข็ง ทางวัฒนธรรม โดยมองว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้นเป็นสิ่งส่วยหรือ ดี งามไม่ควรเปลี่ยนแปลง และควรรักษาให้คงเดิมมากที่สุด ผลกระทบ ต่อเนื่องของแนวคิดแบบดังกล่าวจึงตามมาด้วยการท่องเที่ยว กลุ่มชาติพันธุ์ เราจึงมักจะได้ยินนักมานุษยวิทยาหลังสมัยใหม่นิยม ใช้คำว่า Retribalization คือ การรื้อฟื้นความเป็นชนเผ่า ยกตัวอย่าง เช่น กระเหรี่ยงคอยาว Human Zoo หรือสวนสัตว์มนุษย์ คือการ จัดการท่องเที่ยวดูกลุ่มคนชาติพันธุ์ในลักษณะที่เป็น **“ของแปลก”** กระทั่งสื่อสารคดีเองก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าสารคดีชาติพันธุ์ในเมือง ไทยเป็นแบบ Animal Planet หรือรายการสัตว์โลกน่ารัก กลุ่ม ชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทยเองจึงตกอยู่ในภาวะเป็นคนขาย ขอบของสังคมดำรงอยู่ด้วยภาพมายาคติอย่างไร้ศักดิ์ศรี เช่นเดียวกับ กลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่ามานี้ ก็กำลังประสบปัญหาดังกล่าวอยู่ เช่นเดียวกัน ช้ำร้ายผู้มีอำนาจปกครองส่วนท้องถิ่นยังใช้มานี้เป็น เครื่องมือในการโปรโมตการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมจังหวัดด้วย ดูได้จากกรการจัดงานแต่งงานซาไก บวชคนป่า หรือการนำตัวออก แสดงกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุปก็คือ มานี้ เป็นกลุ่มชนที่ดำรงอยู่ในโลกใบ นี้ด้วยการรับรู้ในสองลักษณะสองสภาวะได้แก่ ๑) การรับรู้และให้ ความหมายการดำรงอยู่ด้วยตัวเอง และ ๒) การรับรู้และถูกให้ความ หมายการดำรงอยู่โดยคนภายนอก

ซึ่งการดำรงอยู่ในสองลักษณะนี้ เป็นการดำรงอยู่ที่แตกต่าง กัน ความหมายหนึ่ง มีความหมายการดำรงอยู่ที่เป็นคน มีเลือด เนื้อ มีชีวิตจิตใจ อีกความหมายหนึ่งดำรงอยู่ด้วยภาพมายาคติ ที่ ถูกสร้างจากคนภายนอก ถูกมองว่า เป็นคนแปลก ๆ หรือไม่ใช่คน (ตามชื่อที่ถูกเรียก) เป็นสัตว์ หรือมีสถานะความเป็นคนที่ต่ำกว่า และถูกนำไปใช้ประโยชน์ตามค่านิยมของสังคม

๑๘ วารสาร “รักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์”

ทางออกควรจะเป็นอย่างไร

สิทธิในการพูด หรือ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ที่มา จากโมโนสำนึกและทัศนคติแบบคนในวัฒนธรรมแบบคนใน ที่อาจ จะเหมือนหรือแตกต่างกับคนภายนอกมอง ได้แก่ นักวิชาการหรือ สื่อมวลชนต่าง ๆ แต่ผู้ที่ตัดสินใจทัศนคติและให้คุณค่าความหมายใน วัฒนธรรมนั้น ๆ ส่วนใหญ่เป็นมุมมองมาจากคนนอกวัฒนธรรม ที่เข้าถึงข้อมูลเชิงลึกซึ่งยากมากเพราะความซับซ้อนของพื้นที่ การ สื่อออกมาจากนักวิชาการเองก็ดี สื่อที่ดีก็มักจะมีบรรทัดฐานและ มุมมองจากวัฒนธรรมของตัวเองอยู่แล้ว นักหน้อยก็มีอคติหรือ มายาคติทางชาติพันธุ์ หรือแนวคิดทฤษฎีที่ใช้อธิบายวัฒนธรรม ในแต่ละยุคแต่ละสำนัก ที่ให้ความหมายแตกต่างกัน ดังนั้นความ หมายทางวัฒนธรรมที่เรารับรู้ในปัจจุบัน จึงมักจะถูกถ่ายทอดผ่าน บรรทัดฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง

ทฤษฎีอย่างหนึ่ง ค่านิยมของสื่ออย่างหนึ่ง (เช่นเน้นการ ตลาด มากกว่าที่จะให้ความรู้) ดังนั้น ความหมายและคุณค่าใน วัฒนธรรมหนึ่ง ๆ นั้น กว่าจะถูกนำไปสื่อสารให้สังคมส่วนใหญ่ ได้รับรู้ มีกระบวนการต่าง ๆ มากมาย บางครั้งคุณค่าความหมาย ในวัฒนธรรมนั้นก็ตกหล่นหายไประหว่งทาง นี่จึงเป็นปัญหาใน ข้อแรกในกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็กเป็นผู้ถูกพูดถึง และนักวิชาการ และสื่อเป็นผู้รับความมาอีกทอดหนึ่ง จึงเป็นผู้ถูกพูดแทน (คล้าย ๆ กับเกมสต่อถั่วบอกคำ ที่คนสุดท้ายมักจะถูกพูดไม่เหมือนคนแรก) บางครั้งจึงเกิดความเข้าใจผิด หรือเข้าใจไปเอง ในแง่ความสัมพันธ์ เชิงอำนาจ บทบาทของนักวิชาการและสื่อ กลายเป็นว่าเป็นตัวแปร หนึ่งที่ทำให้คนในวัฒนธรรมนั้นถูกกระทำให้เป็นคนขายขอบของ สังคมเสียเอง ทั้งนี้ในแง่สิทธิมนุษยชน เรามักจะได้ยินคำว่า สิทธิ ตามกฎหมาย สิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ สิทธิในการศึกษา สิทธิในการอยู่อาศัย ฯลฯ แต่บางทีเราก็ละเลยสิทธิในการ **“พูด”** หรือสื่อสารกับคนภายนอกด้วยตนเอง ที่สามารถบอกให้สังคมรู้ว่า เขาเป็นใคร กินอยู่หลับนอนอย่างไร สุข ทุกข์อย่างไร หรือต้องการ อะไร ไม่ต้องการอะไร

ถึงอย่างไรก็ดีในข้อนี้ การที่จะให้กลุ่มคนเหล่านี้ลุกขึ้น มาพูดเองก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย แต่ทำได้ก็จะเป็นเรื่องดีมาก ซึ่งความ จำเป็นในนี้ จึงควรเป็นการปรับความเหลื่อมล้ำทางสังคมให้กับ มานี้ กล่าวคือ ลบภาพมายาคติที่รับรู้อยู่ทั่วไปและทำคน ให้เป็น คน ในการรับรู้ของคนทั่วไปในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยการ ใช้เครื่องมือที่ทันสมัยในการนำเสนอข้อมูล โดยสะท้อนวิถีชีวิต แนวคิด โดยทัศนคติแบบคนใน และแนวทางการศึกษากลุ่มชนชาติ พันธุ์ในอนาคต นักวิชาการควรให้ความชอบธรรมแก่ตัวเองให้ห้อย ลงในเรื่องสิทธิ์การพูดถึงหรือแทนคนอื่น

“ฐานข้อมูลวัตถุดิบพืช”

ชื่อวัตถุดิบ กระทู้ กระทู้ขี้พัดปรี

ชื่อสากล กระจับปี่ กระทู้ขี้พัดปรี กระทู้ขี้พัดปรี

กลุ่มชน : ชอง กลุ่มชนพื้นเมืองในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีภาษาพูดจัดอยู่ในกลุ่มมอญ-เขมร (สาขาหนึ่งของกลุ่มออสโตร-เอเชียติก)

วัสดุ : ต้นคลุ้ม หวาย ไม้ไผ่

หน้าที่/การใช้สอย กระจับปี่ หรือ กระทู้ ในภาษาชอง คือภาชนะสารพัดประโยชน์ สำหรับใส่ข้าวเปลือกหรือใส่สิ่งของต่างๆ เพื่อใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน ใช้ใส่อาหาร ดอกไม้ รูปเทียน ไปทำบุญที่วัด หรือใช้ทำเป็นภาชนะตักน้ำ (ครุ) โดยการใช้น้ำมันยางทาเคลือบกระจับปี่ไว้กับน้ำรั้ว และบางครั้งสามารถนำมาใช้เป็นเปลเคลือบที่สำหรับให้เด็กเล็ก ๆ เข้าไปนั่งแล้วพ่อแม่สามารถแบกใส่บนหลังเดินทางไปทำงานได้ นอกจากนี้กระทู้ยังมีบทบาทสำคัญสำหรับใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของชาวชอง เช่น ในพิธีแต่งงาน ฝ่ายเจ้าบ่าวจะนำกระจับปี่ใส่ข้าวเปลือกจนเต็มมามอบให้กับฝ่ายเจ้าสาว เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นสร้างครอบครัว ในพิธีศพ จะนำข้าวเปลือกหรือข้าวตอกใส่ไว้กระจับปี่จนเต็ม เรียกว่ากระจับปี่พระธรรม โดยเปรียบข้าว

ตอกแตกเสมือนร่างกายที่ดับแล้วกลายเป็นปริศนาธรรม ในช่วงฤดูทำนาชาวชองจะนำกระจับปี่มาใช้เป็นกระจับปี่ขี้พัดปรี สำหรับใส่เครื่องเช่นไหว้บูชาที่ศาลนา

ลักษณะ เป็นภาชนะทรงสูง ปากกว้าง สอดลงที่ก้น ก้นเป็นสี่เหลี่ยมมีขาเตี้ย ๆ ๔ ขา ตัวกระจับปี่สานตั้งขึ้นแบ่งเป็น ๒ ส่วน ส่วนที่ติดกับก้นสานด้วยต้นคลุ้ม และส่วนกลางจนถึงปากกระจับปี่สานด้วยหวาย ในส่วนของขอบปากทำด้วยหวายโปร่งและเดินขอบด้วยหวายปลอก ขอบกระจับปี่ตกแต่งด้วยหวายปลอกมีลักษณะคล้ายหางของตัวตะกวด ชาวชองจึงเรียกระเบี่ยนี้ว่า กระจับปี่หางตะกวด หรือ กระทู้ขี้พัดปรี (ปรี ในภาษาชองแปลว่า ตะกวด) นิยมใช้น้ำมันยางทาเคลือบผิวเพื่อให้ภาชนะมีความแข็งแรงทนทานและยังเป็นการป้องกันแมลงได้อีกทางหนึ่งด้วย

ความสำคัญ กระทู้ โคเช่อ หรือกระจับปี่ขี้พัดปี่ สำหรับชาวชองมีใช้เพียงสิ่งของที่ทำขึ้นสำหรับการดำรงชีพในชีวิตประจำวันเท่านั้น หากแต่ภาชนะธรรมดาดังนี้ยังคงไว้ซึ่งความหมายอันมีนัย ที่ล้วนเกี่ยวเนื่องกับชีวิตของชาวชองผ่านพิธีกรรมความเชื่อที่ผ่านการกลั่นกรองมาแล้วจากบรรพบุรุษ นับตั้งแต่เกิดจนตาย

เจ้าของ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พานิชย์นาวิ จังหวัดจันทบุรี

ผู้บันทึก นางสาวดวงกมล กมลานนท์ ภัณฑารักษ์ชำนาญการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพานิชย์นาวิ จังหวัดจันทบุรี

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนาศิษยก

คลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐

โทร ๐๒ ๙๐๒๗๕๖๘-๙

www.kanjanaphisek-museum.go.th

www.finearts.go.th/museum-kanjanaphisek